

# PROBLEMATIKA SPOLA I RODA U SOCIOLOŠKOM KLJUČU- ANALIZA SADRŽAJA RADOVA OBJAVLJENIH U HRVATSKOJ ZNANSTVENOJ PERIODICI

---

Šolaja, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:416776>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU  
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**PROBLEMATIKA SPOLA I RODA U SOCIOLOŠKOM  
KLJUČU – ANALIZA SADRŽAJA ZNANSTVENIH RADOVA  
U HRVATSKOJ ZNANSTVENOJ PERIODICI**

LUCIJA ŠOLAJA

SPLIT, 2022.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU  
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE  
SOCIOLOŠKA ISTRAŽIVAČKA RADIONICA 9

DIPLOMSKI RAD

**PROBLEMATIKA SPOLA I RODA U SOCIOLOŠKOM  
KLJUČU – ANALIZA SADRŽAJA ZNANSTVENIH RADOVA  
U HRVATSKOJ ZNANSTVENOJ PERIODICI**

Studentica:  
Lucija Šolaja

Mentorica:  
izv. prof. dr. sc. Ivanka Buzov

Split, rujan 2022.

# SADRŽAJ

<b>1. UVOD</b> .....	1
<b>2. TEORIJSKI DIO</b> .....	4
2.1. Spol i rod.....	4
2.2. Rodne uloge .....	6
2.3. (Ne)ravnopravnost spolova .....	8
2.4. Položaj žena .....	11
2.5. Ekofeminizam .....	13
<b>3. METODOLOŠKI ASPEKTI</b> .....	16
<b>4. EMPRIJSKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA</b> .....	18
<b>5. ZAKLJUČAK</b> .....	38
<b>6. LITERATURA</b> .....	40
6.1. Popis analiziranih članaka.....	43
<b>7. SAŽETAK</b> .....	52
<b>8. SUMMARY</b> .....	53
<b>9. BILJEŠKE O AUTORICI</b> .....	54

## 1. UVOD

Republika Hrvatska je pristupanjem Europskoj uniji i sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, zagarantirala uskladiti zakonodavstvo s europskim standardima na području jednakosti i suzbijanja diskriminacije, prvenstveno primjenjujući odredbe kojima se uređuje pitanje ravnopravnosti žena i muškaraca (Dobrotić, 2008, 507). Prvi Zakon o ravnopravnosti spolova donesen je 2003. godine, a jedno od najvažnijih područja koje uređuje se odnosi na jednako postupanje te promicanje jednakih mogućnosti muškaraca i žena u političkom životu, definirajući i uređujući međusobno povezane normativne okvire: Ustav, međunarodno pravo i Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Hrvatske i Europske unije te njezinih članica (Rodin i Vasiljević, 2003, 1). Također, 2003. godine se osniva neovisno tijelo za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova – Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova kojoj je cilj zaštititi ovu ravnopravnost i promicati ju kao temeljnu vrednotu našeg ustavnog poretka (Zakon o ravnopravnosti spolova, NN, 82/08). Godinu dana kasnije, 2004., osnovan je Ured za ravnopravnost spolova kao stručna služba Vlade RH za obavljanje stručnih i administrativnih poslova u vezi s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj. Navedena tijela su doprinijela sustavnom problematiziranju ovog pitanja, inicirajući i podupirući razvoj zakonodavstava, kreiranje i provođenje strategijskih dokumenata, protokola, javnih kampanja, itd. Pored spomenutog Zakona o ravnopravnosti spolova, tu je i još jedan ključni zakon – Zakon o suzbijanju diskriminacije, koji u članku 1. definira promicanje jednakosti i zaštitu od diskriminacije navodeći čak 17 diskriminacijskih osnova: rasa ili etnička pripadnost ili boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovno stanje, članstvo u sindikatu, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko naslijeđe, rodni identitet, izražavanje ili spolna orijentacija (Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN, 85/08). Drugim riječima, postavljanjem pitanja o ravnopravnosti spolova na političku agendu paralelno se otvaraju brojna pitanja u svezi jednakosti/nejednakosti i društvene pravednosti.

Razvoj javne politike u vezi ravnopravnosti spolova u Hrvatskoj, odnosno politika za osnaživanje žena započeo je u drugoj polovici devedesetih godina prošlog stoljeća prihvaćanjem odluka Vlade Republike Hrvatske i Hrvatskog sabora koje su se očitovale u donošenju nacionalnih strateških planova za djelovanje 1997., 2001. i 2006. godine, čime su potvrđene obveze preuzete prihvaćanjem Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje na Četvrtoj svjetskoj konferenciji Ujedinjenih naroda o ženama održanoj u Pekingu 1995. godine (Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011-2015). U tom kontekstu se do danas

definiraju ili redefiniraju nacionalni prioriteti, načini provedbe i poduzimanja posebnih mjera sukladno promjenama u društvenim i političkim okolnostima, ostvarenom napretku i daljnjim izazovima u uspostavljanju stvarne ravnopravnosti spolova, kako stoji u Uvodu ovog dokumenta. Navedenim smjernicama se itekako naglašava društveni značaj pitanja ravnopravnosti spolova i tako ga se smješta i u “sociološki ključ”, posebice ako se baci pogled na istaknuta ključna područja djelovanja Nacionalne politike koja obvezuju Republiku Hrvatsku na uključivanje rodne dimenzije u sva područja politike provođenjem posebnih mjera vezanih uz:

- promicanje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti,
- stvaranje jednakih mogućnosti na tržištu rada,
- unapređenje primjene rodno osjetljivog odgoja i obrazovanja,
- uravnoteženje sudjelovanja žena i muškaraca u procesima političkog i javnog odlučivanja,
- uklanjanje svih oblika nasilja nad ženama,
- promicanje međunarodne suradnje i ravnopravnosti spolova izvan Hrvatske i
- daljnje osnaživanje institucionalnih mehanizama i metoda provedbe.

Rukovodeći se ovim istaknutim područjima kao orijentacijom za izbor tema i pitanja, a u okviru vremenskog razdoblja kada se bilježi naglašeniji i sustavniji razvoj politike ravnopravnosti spolova u Hrvatskoj, u ovom istraživačkom radu se daje pregled radova objavljenih u hrvatskoj znanstvenoj periodici za koju se može reći da je pratila izazove u društvu za promicanjem i rješavanjem pitanja koja se odnose na ravnopravnost spolova u našoj zemlji. Svakako ovdje treba, između ostalog, istaknuti i činjenicu da su se osim u znanstvenoj periodici, u posljednjih dvadesetak godina proveli i objavili rezultati vrijednih ciljanih parcijalnih istraživanja o položaju žena na tržištu rada, političkoj participaciji žena, ženama s invaliditetom, seoskim ženama, ženama pripadnicama nacionalnih manjina kao i različitih aspekata nasilja nad ženama (Kamenov i Galić, 2011, 7). Isto tako treba spomenuti jedinstven prilog o ranijoj bibliografiji radova o ženama i ženskom pitanju autora Tomislava Muratija i Davora Topolčića, pod naslovom „Položaj žene u društvu: Odabrana bibliografija 1974- 94“ (1997), čiji je cilj bio prikupiti i ponuditi razmjerno analitičan pregled relevantne literature iz područja ženskog pitanja i društvenog položaja žene za navedeno razdoblje. To je podrazumijevalo i određeni odabir građe, vodeći se pritom idejom da je nužno prikazati glavne trendove i pristupe, uz

isključivanje nevelikog broja izrazito ideoloških tekstova karakterističnih za razdoblje prije političkih promjena devedesetih godina prošlog stoljeća.

Iako bi jedan sustavni i sveobuhvatni pregled svih objavljenih istraživanja, rasprava i analiza o problematici spola i roda u kontekstu društvenih promjena, u Hrvatskoj bio poželjan, a posebice u odnosu na društveni položaj žene, odnosno relevantna i mjerljiva emancipacijska postignuća uloge žene u našem društvu, to ostavljamo istraživačima/icama kao budući izazov. Ako znamo da intersekcionalnost predstavlja teorijski okvir koji se temelji na formulaciji ljudskog iskustva kao formiranog zajedničkim društvenim položajima poput rase ili spola, ali i nemogućnosti njegova razumijevanja bez razmatranja društvenih položaja (Bauer, Churchill, Mahendran, Walwyn, Lizotte i Villa-Rueda, 2021), smatramo zanimljivim, u budućnosti, temu istražiti upravo ovim pristupom. Na tragu je i ovaj rad kojim pokušavamo otvoriti potreba za disciplinarnim (sociološkim) pregledom sadržaja, odnosno istraživačkih pitanja obrađenih u radovima o ovim temama objavljenim u znanstvenoj periodici posljednjih dvadesetak godina. Posebice zbog procjene da su očiti odgovori javnih politika na ženska pitanja praćeni i znanstvenim interesom za istraživanja ove problematike.

Prije obrazloženja samog pristupa, odnosno metodologije istraživanja ukratko ćemo definirati pojmove spola i roda kako bi razjasnili osnovni kontekst teme istraživanja te definirali pristup istraživanju. Sukladno definiciji sociologije spola i roda, odnosno temama kojima se bavi i pitanjima koja postavlja, određuje se istraživački okvir s osnovnim temama koje se odnose na teorijske i empirijske spoznaje istraživanja spolnih/rodnih dimenzija društva, nakon čega se daje pregled, odnosno analiza sadržaja, i na kraju zaključna razmatranja.

## 2. TEORIJSKI DIO

### 2.1. Spol i rod

Promatrajući društva, naglasak je stavljen na činjenicu kako u svakom od njih kategorije spola i roda utječu na svakodnevne interakcije i doživljaje identiteta, zajedno sa uvjerenjem da žene i muškarci imaju različite urođene, stečene karakteristike i da se razlikuju po ponašanju. Osobine koje su označene isključivo kao muške ili ženske se razlikuju od društva do društva te od grupe do grupe (Fuchs Epstein prema Kamenov i Galić, 2011, 11). Upravo zbog te različite interpretacije unutar društava, cilj ovog rada je kroz problematiku spola i roda provesti analizu sadržaja radova u hrvatskoj znanstvenoj periodici, uvidjeti njihovu zastupljenost u ukupnom obimu svakog broja/godišta te prisutnost pojedinih tematskih područja. Sve se temelji na razlici koju su sociolozi napravili od 1970-ih između spola koji označava biološke razlike između muškaraca i žena te roda koji se odnosi na društveno proizvedene razlike između ženskosti i muškosti (Holmes, 2007, 2).

Spol je ono što nas određuje kao žene i muškarce, a razne spolne/rodne politike daju nam muške i ženske uloge ovisno o izgledu naših genitalija, tj. sličnosti i različitosti unutar kromosomskih struktura. Od antičke Grčke prevladava model jednog spola koji je na muškarce i žene gledao kao na pripadnike iste spolne kategorije, no krajem 18. stoljeća znanstvenici započinju priču o bitno različitim muškim i ženskim anatomijama što vodi k modelu dva spola i spolne dihotomije (Svirčić, 2012, 433/434). Prema Kamenov i Galić, spol je povezan s anatomskim i fiziološkim razlikama te karakteristikama iz biologije s naglaskom da su razlike između muškaraca i žena određene upravo od strane tih bioloških čimbenika (Kamenov i Galić, 2011, 10). Ideja spola kao „prirodnog roda“ pruža značenje nečega određenog, determiniranog i nepromjenjivog (MacKinnon prema Galić, 2004, 308). Irigaray kod spolne razlike ističe njezinu iznimnu važnost za održavanje vrste čiji je status povezan s kulturom i prezentiraj putem jezika, ali i da se povratak spolne razlike događa paralelno s uspostavljanjem različitih, naizgled univerzalnih vrijednosti koje se odnose na prevlasti jednog dijela čovječanstva nad drugim (Irigaray prema Adamović, 2011, 62/63).

Znanstvenici koriste koncept roda kako bi označili opažene razlike između ideja o ženama i muškarcima, muškarcima i ženama, dok se kao temelj za definiciju „roda“ ističe ideja da su upravo te razlike društveno konstruirane (Sonya, 2010, 2). Rod se može definirati feminističkim rječnikom koji ga određuje kao „oblik moći“ ili odnos u kojem moć ima rodnu formu s fokusom na tome da rod kao „kulturni/politički“ spol daje osjećaj osobnog identiteta kao muškarca ili žene (MacKinnon prema Galić, 2004, 308). On također predstavlja i višestruku



interpretaciju spola bez čvrste strukture, pa referirajući se na Butler, Adamović naglašava da se ne može reći da on iz spola i proizlazi (Butler prema Adamović, 2011, 76). Roof ovaj pojam definira kao: signalizaciju, prikrivanje, zavaravanje i pojednostavnjenje neograničenog i nekategoriziranog kaosa želja i sposobnosti subjekata koje društvo energično obuzdava (Roof, 2016, 1).

Povijesno gledajući termin roda se počeo koristiti 60-tih godina prošlog stoljeća kako bi označio razliku između muškog i ženskog, ali preuzimanjem od strane feminističke teorije, preoblikovan je i neodvojiv od teorija identiteta (Beasley prema Bavčić, 2012, 381). Prvu polovinu 20. stoljeća obilježava shvaćanje ovog koncepta kao striktnog kulturnog identiteta koji se ne propituje, ali i dodijeljena binarnost spola unutar javnog diskursa (Turčinov, 2016, 26). Do njegove utjecajnosti u javnosti dolazi početkom i sredinom 1980-ih, no važno je naglasiti kako je poseban značaj za razvoj rodne povijesti kao znanstvenog polja imala teorijska intervencija Scott, koja je smatrala kako je potrebno konceptualizirati rod na teorijski temeljit način, a sve s ciljem odgovora na pitanje kako djeluje u društvenim odnosima i kako utječe na povijesno znanje što ujedno smatra i ključem za reformu povijesnih studija od strane feminističke znanosti (Sonya, 2010, 12). Rodovi nisu pojedinačni, nepromjenjivi, prirođeni ili potpuno određeni, oni ne predstavljaju imena, oznake ili identitete već su skloni stalnom mijenjanju (Roof, 2016, 1).

## 2.2. Rodne uloge

Ljudi se rađaju kao pripadnici muškog ili ženskog spola, ali učeći ih: primjerenom ponašanju, stavovima, ulogama i aktivnostima, oni uče kako biti djevojčice i dječaci koji će postati žene i muškarci. Upravo ovo naučeno ponašanje gradi rodni identitet, određujući tako i rodne uloge (Hodžić, Bijelić i Cesar, 2003, 18). Definiranje i strukturiranje roda i rodnih grupa je uvjetovano: vremenom, kulturom i društvenim kontekstom (Galić, 2009, 12). Svako društvo je stratificirano prema rodu, pa tako razlike u anatomiji naših spolnih stanica ili boja naše kože stvarno utječu na način kako živimo, isto kao što načini života utječu na našu biologiju i upravo je to glavni razlog zašto se prilikom istraživanja rodne stratifikacije društva ne može potpuno zanemariti utjecaj biologije od društvenih utjecaja. Za sociologiju roda i dalje ostaje važno pitanje zašto se na temelju bioloških razlika spolova formiraju rodne razlike i to na način da su muškarci nadmoćniji od žena (de Beauvoir prema Galić, 2004, 306).

Rodna uloga je koncept koji obuhvaća kulturološki i socijalno propisana ponašanja muškarcima i ženama, a temelj su joj rodne razlike (Bartley i sur. prema Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 176). Turčinov rodne uloge definira kao produkt utjecaja društvenih institucija: obitelji, crkve ili škole, dok se rodne razlike, koje nisu biološki određene, razvijaju putem socijalizacije muškaraca i žena za različite društvene uloge. Upravo se prijenosne karakteristike razlikuju od kulture do kulture, ali konstruirane rodne uloge uvelike utječu na: ponašanje, status, komunikaciju, odijevanje, ulogu u obitelji, predstavljajući tako granicu između karakteristika muškog i ženskog roda (Turčinov, 2016, 16). Prema Spence i Helmreich, rodne uloge označavaju dijeljena kulturalna očekivanja o prikladnim ponašanjima s obzirom na spol (Spence i Helmreich prema Jugović, 2010, 114). Ove rodno kategorizirane oznake, uz ponašanja se mogu odnositi i na: osobine ličnosti, uvjerenja, preferencije i stavove (Galambos prema Jugović, 2010, 114). Krnić naglašava kako je, bezobzira na vremensko razdoblje, jedno od najvažnijih područja kritike subkulture ono koje se odnosi na: klasnu analizu, pitanje otpora, neprihvatanje lokalnoga konteksta, ulogu medija koja produbljuje zanemarivanje uloge žena i širi jednodimenzionalno shvaćanje rodnih uloga i prirode seksualnosti. Pojavom „rave“ kulture krajem 80-ih godina, dolazi do osnivanja subkulture koja negira tradicionalne rodne uloge utemeljene na seksualnoj tenziji i upravo „rave“ omogućuje širenje naprednih seksualnih politika i redefiniranih rodnih uloga (Krnić, 2012, 891/892).

Shiva na kategorije „maskulino“ i „feminino“ ne gleda kao na biološke konstrukte, već smatra da su određeni socijalno i kulturalno, dok odnos žena Trećeg svijeta i prirode karakterizira kao povijesno uvjetovan. Rodna je podjela rad dovela i do razlika između pristupa

i znanja o okolišu od strane žena i muškaraca jer usporedno s podređenosti žena dolazi i do marginalizacije njihova znanja od strane stručnjaka i stvaratelja razvojnih projekata (Shiva prema Galić i Geiger, 2006, 347). Maskulinistička sklonost favoriziraju modernosti, znanstvenosti i racionalnosti vodi ka karakteriziranju idealne ženskosti kao (među)ovisnosti što pak uvjetuje i žensko znanje koje se smatra nevažnim. Patrijarhalna kultura naglašava kako ženske prakse uključuju brigu za druge, ali i zemljoradničke poslove koji su ne plaćeni ili slabo plaćeni. No unatoč tome, žene obavljaju najzahtjevniji posao, onaj održavanja zajednice: prevođenja i prenošenja potreba okoliša i ljudske zajednice (Curtin prema Galić i Geiger, 2006, 347).

Do rasta zanimanja za mjerenjem rodni uloga i stavova o njima dolazi 1970-ih godina kada teorije za razvoj prvih instrumenata pretpostavljaju kako maskulinitet i feminitet predstavljaju odvojene dimenzije, kritizirajući i propitujući rodno tipizirano ponašanje i tradicionalne rodne uloge. Razvoj prvih i najpoznatijih skala rodni uloga kao osobina ličnosti se odnosi na: Bem Sex Role Inventory (BSRI), Personal Attributes Questionnaire (PAQ) te najčešće korištenu skala stavova o rodni ulogama – Attitudes Toward Women Scale (AWS). Iduće desetljeće donosi nastavak razvoja mjernih instrumenata što pak uvjetuje konstruiranje skala: Sex-Role Egalitarianism Scale (SRES), Sex-Role Behavior Scale (SRBS), Gender Role Conflict Scale (GRCS), Male Role Norms Scale (MRNS) i Male Role Norms Inventory (MRNI). U 1990-im godinama dolazi do razvijanja najpoznatijih mjera seksizma: Ambivalent Sexism Inventory (ASI) koji istražuje staromodni seksizam okarakteriziran prihvaćanjem tradicionalnih rodni uloga i različitog tretmana žena i muškaraca te Modern Sexism Scale – koji vjeruje kako nije problem diskriminacija, već vlada i mediji koji pružaju preveliku pažnju ženama. Kako bi se razumjeli sadržaji rodni uloga u različitim životnim razdobljima, kulturama i društvenim kontekstima, ali i dobili uvidi u promjene rodni uloga kroz vrijeme, potrebno je sustavno korištenje pouzdanih skala rodni uloga. Od stvaranja već spomenutih mjera rodni uloga i stavova o rodni ulogama, dogodile su se značajne društvene promjene (Jugović, 2010, 114/115).

### 2.3. (Ne)ravnopravnost spolova

Prema definiciji Ujedinjenih naroda, ravnopravnost spolova uz označavanje jednakih prava, odgovornosti i prilike za žene i muškarce, djevojčice i dječake, označava i jedno od glavnih pitanja ljudskih prava, predstavljajući tako preduvjet i pokazatelj održivog razvoja zajednice. Republika Hrvatska ravnopravnost spolova definira kao jednu od najviših vrednota ustavnog poretka i neophodnu stavku za tumačenje Ustava RH. Prvi hrvatski Zakon o ravnopravnosti spolova biva donesen 14. srpnja 2003. godine, određujući: opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova te način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce (Veštić, 2017, 73/74).

Ustav Republike Hrvatske ravnopravnost spolova definira u člancima 3, 14 i 17. U članku 3. Ustava, poglavlja "Temeljne odredbe", ravnopravnost spolova se ističe kao jedna od najviših vrijednosti ustavnog poretka Republike Hrvatske, „Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava“ (Ustav Republike Hrvatske, NN, 56/90). Kada je u pitanju članak 14. Ustava, on propisuje prava i slobode neovisno o 17 kriterija, gdje se između ostalog govori i o pravima i slobodama neovisno o spolu građana – „svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki“ (URH, NN, 135/97).

Bazirajući se na Hrvatsku i njezin put prema rodnoj jednakosti, navodi se kako je Nacionalnom politikom za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010., prikazana povezanost razvoja i ulaska u EU s približavanjem konceptu rodno egalitarnog društva. Kako bi bili spremni za ulazak u Europsku uniju koja kao jednu od glavnih vrijednosti ističe ravnopravnost žena i muškaraca, bilo je potrebno uvesti niz novih institucionalnih sustava za praćenje, razvijanje i regulaciju pitanja rodnih (ne)jednakosti: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova, ali i (antidiskriminacijskih) zakona: Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakon o suzbijanju diskriminacije i Zakon o istospolnim zajednicama (Galić, 2009, 9).

Prvo na slobodu bez diskriminacije predstavlja univerzalno ljudsko pravo, dok definicija pojma diskriminacije posjeduje i neke nepreciznosti zbog složenost i kompleksnosti samog pojma. Diskriminacija tako označava odvajanje i razlikovanje po određenoj osnovi kao što su: spol, rasa, etnička pripadnost, religijsko ili političko uvjerenje, invaliditet, spolna orijentacija, socijalni položaj, obrazovanje ili neka druga osobina (Vasiljević i Balen prema Stantić i Bilbija, 2014, 449/450). Načela jednakosti i zabrane diskriminacije se smatraju iznimno važnim za zaštitu ljudskih prava i upravo zbog toga ih možemo pronaći u svim važnim međunarodnim i regionalnim instrumentima o ljudskim pravima. Spolna diskriminacija koja označava vrstu neravnopravnosti utemeljenu na činjenici da smo žena ili muškarac, čiji je razvoj zaštite: poslužio u gospodarske svrhe narušivši tržišno natjecanje, ali i omogućio društveni napredak i poboljšanje životnih i radnih uvjeta u Europskoj uniji – zbog čega je zaštita od ove vrste diskriminacije temeljna funkcija Europske unije (Stantić i Bilbija, 2014, 450).

Rodna neravnopravnost je vidljiva u otvorenom ili prikrivenom nejednakom statusu i tretmanu osoba na temelju njihovog spola, a najbolji način za uklanjanje je podizanje svijesti o njezinom postojanju u društvu (Ajduković, 2011, 77). Rodna nejednakost zajedno sa društvenom stratifikacijom i diskriminacijom i dalje predstavlja raširen društveni fenomen, dok se kao temelj društvenih nejednakosti ističu rodne razlike (Galić, 2009, 13). Neravnoteža moći u ljudskoj vrsti je uvjetovana neravnotežom između rodova, a sve zbog drugačijih gledišta na muškarce i žene (Firestone prema Galić, 2009, 13). Seksizam označava diskriminiranje određene grupe na temelju spola, dok se rodna diskriminacija orijentira na: društveno djelovanje, isključivanje ili iskorištavanje pojedinaca ili grupe zbog pripadnosti određenoj rodnoj grupi (Galić, 2009, 14).

Zakon o ravnopravnosti spolova, osim određenja ravnopravnosti spolova, definira i pojam diskriminacije na temelju spola. Prema članku 6. – diskriminacija temeljem spola označava svaku razliku, izdvajanje ili ograničenje zbog spola, a koje kao posljedicu ili cilj ima ugrožavanje uživanja i korištenja ljudskih prava i temeljnih sloboda u političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena. Sljedeći nas članak istog zakona upozna je i s dva oblika diskriminacije – izravnom koja uključuje svako postupanje putem kojeg se osoba na temelju spola stavlja u nepovoljniji položaj od drugog i neizravnom koja se javlja kada neutralna pravna norma postavlja osobe jednog spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola (Veštić, 2017, 81).

Zahvaljujući rodno osviještenim politikama koje se zalažu za uvođenje raznih principa jednakosti žena i muškaraca u sva područja društvenog života i javne vlasti, moguće je utjecati

na smanjenje ili uklanjanje rodne diskriminacije. Unutar društva, moguće je raspoznati rodnu diskriminacija, tj. preferiranje pripadnika jedne rodne grupe, a podcjenjivanje i omalovažavanje druge, putem načina djelovanja, ponašanja, stavova ili vrijednosti njezinih pripadnika na temelju spola. Također, rodna diskriminacija ukazuje na nejednaku raspodjelu moći i privilegija, najčešće na dobrobit muškaraca (Galić, 2009, 14). Rodnu nejednakost osim u obitelji i privatnoj sferi, moguće je pratiti i na tržištu rada te u odnosima plaćenih poslova – područje „javnog patrijarhata“ (Walby prema Galić, 2009, 16).

Temeljni strateški dokument Republike Hrvatske za uklanjanje diskriminacije žena i uspostavu rodne društvene jednakosti, provođenjem politike jednakih mogućnosti za razdoblje 2006.-2010. godine – Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova putem koje se propisuje „osiguravanje jednakih mogućnosti za žene i muškarce na tržištu rada“ te uklanjanje diskriminacije žena u zapošljavanju (Štimac Radin prema Stantić i Bilbija, 2014, 458). Kod Zakona o suzbijanju diskriminacije, članak 1. definira promicanje jednakosti i zaštitu od diskriminacije navodeći čak 17 diskriminacijskih osnova: „Ovim se Zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije“ (Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN, 85/08)

## 2.4. Položaj žena

Tradicionalno, poslovi brige o domaćinstvu i djeci se pripisuju dijelu ženinog identiteta, dok se uz muškarce veže uloga hranitelja (Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 176). Naše društvo je iznimka, pa su u njemu, prema Čudina-Obradović i Obradović uobičajene obitelji dvostrukog hranitelja (Čudina-Obradović i Obradović prema Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 176). Povijesno promatrajući, postoji povezanost između stavova vezanih uz ulogu žene kao majke, domaćice i zaposlenice s političko-religioznim sustavom (Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 176). De Beauvoir tako naglašava kako patrijarhalna društva općenito ne njeguju poštivanje prema ženama i majčinstvu, već se one uvijek nalaze u položaju “drugoga” (De Beauvoir prema Galić, 2006, 149). Unatoč tome što su tijekom povijesti rađale i odgajale brojne generacije pridonoseći tako razvoju ljudskog roda i usponu civilizacija, doprinos žena se nije smatrao jednako vrijednim, a na njih se gledalo kao na: iracionalne, nesposobne za donošenje odluka, manje pametne i ono najistaknutije – ne spremne na život bez muškaraca kao gospodara (Galić, 2006, 149).

Patrijarhalno društvo je oduvijek štovalo vjerovanje kako je osnovna uloga žene – njezina uloga majke. No, proučavajući moderna društva, Walby zaključuje kako su mnoga od njih još uvijek zadržala neka načela patrijarhalnih društava, funkcionirajući tako prema modelima organizacije života muškaraca i njihovim dominantnim vrijednostima (Walby prema Galić, 2006, 150). Danas, prema Stanworth, do izražaja dolazi nesklad između formalne političke jednakosti i društvenog podređivanja žena, tj. njihova podčinjavanja kao supruga unutar patrijarhalne građe braka, na tržištu rada, politici, institucijama vlasti te sferi reprodukcije. Upravo je ženski reproduktivni status oduvijek predstavljao izraz socijalnog statusa, tj. njihovog položaja unutar društvene strukture (Stanworth prema Galić, 2005, 150). Analizom društvenih aspekata reprodukcije, opaža se kako su pod društvenim nadzorom još uvijek pitanja: kontracepcije, pobačaja, neplodnosti i potpomognute oplodnje što je pokazatelj dugotrajne podređenost žena u: društvu, politici, ekonomiji, državi, crkvi i obitelji – utemeljenu na spolnoj i rodnoj diskriminaciji (Galić, 2006, 154).

U prvoj se polovini 20. stoljeća svakodnevni poslovi rodno dijele, tako da su žene uskraćene javnog života, a vezane uz kuću gdje: odgajaju djecu, kuhaju, čiste i rade u vrtu. Suprotnost su bili muškarci koji su određeni za: javni društveni život, ribolov, stočarstvo, poslove oko broda i mreža, krčenje, maslinarstvo i vinogradarstvo, i upravo opisana asimetrija moći jednog roda nad drugim predstavlja podlogu patrijarhalnog sustava (Turčinov, 2016, 26). Galić navodi i karakteristike raširenog stajališta u kojem se u žene nema povjerenja, često ih se

tretira kao poslovno nesposobne, dok su muškarci ti koji im kontroliraju reproduktivno ponašanje i seksualnost (Galić, 2006, 161).

Procesom ulaska na tržište rada i ostvarivanjem karijere, žene se ne rješavaju tradicionalnih uloga vezanih uz obitelj i domaćinstvo, već su samo natjerane balansirati uloge vezane uz posao i obitelj (Jugović i Kamenov prema Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 177). Referirajući se na Tang i Tang, ističe se kako je među ženama prošireno vjerovanje da unatoč poslovnoj uspješnosti, trebaju brinuti o obitelji, kojeg Hochschild naziva tranzicionalnim putem, tj. putem između strogo tradicionalnog stava u kojem je žena – majka i odgojiteljica te jednakosti prema kojem je partnerica u svim sferama života (Šikić-Mićanović prema Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 177).



## 2.5. Ekofeminizam

U drugoj polovini 20. stoljeća, paralelno s pokretom za oslobođenje žena i ravnopravnost spolova, razvija se i feminizam kao pokret koji zagovara prava žena i njihovo oslobađanje putem promjene obilježja spolnih/rodnih odnosa u društvu, ističući kako rodni odnosi nisu određeni putem prirodnih razlika spolova, pa samim tim nisu ni nepromjenljivi (Andermahr i sur. prema Buzov, 2007, 2). Feminizam je u samim počecima za cilj imao ukloniti seksističku opresiju, no kasnije feministkinje iz akademskog okruženja dolaze do zaključka kako se žene mogu osloboditi samo pod uvjetom rješavanja raznih opresija koje konstruiraju rodne identitete: obojene žene od rasizma, žene iz nižih slojeva od klasizma, lezbijke od heteroseksizma, mlade i stare žene od ageizma, Židovke od anti-semitizma i drugih oblika koji su proizašli iz dominacije (Galić i Geiger, 2006, 342/343). Geiger vjeruje kako od samih početaka, feminizam problematizira pitanje odnosa žene i prirode, no sve do pojave ekofeminizma tu relaciju smatra produktom muške nadmoći nad ženama (Geiger prema Galić i Geiger, 2006, 341). Marcuse ističe kako je pokret za oslobođenje žena jedan od najvažnijih i najradikalnijih političkih pokreta zato što se protivi ustaljenim karakteristikama muške civilizacije, a sve s ciljem značajnih promjena materijalne i intelektualne kulture koje su moguće jedino uz promijenu ukupnog društvenog sustava (Marcuse prema Buzov, 2007, 2). Feminizam i socijalna ekologija, prema Heller, dijele stajalište o ekstremnoj kritici dominacije i hijerarhije, pa je tako analizom dominacije u feminizmu kritiziran patrijarhat, a socijalno ekološkom analizom hijerarhije – sistem muške dominacije (Heller prema Buzov, 2007, 5).

Pojam ekofeminizma prvi put, 1970-ih godina primjenjuje d'Eaubonne u apelu ženama svijeta na revoluciju s ciljem očuvanja prirode, koji ističe temelj – simboličku vezu njih i prirode. Merchant je nadalje, ekofeminizam podijelio na: kulturni i socijalni, identificirajući četiri temeljna pravca koji na različite načine interpretiraju povezanost ljudi i prirode. Liberalni ekofeminizam zastupa reformistički pristupi i ističe važnost promjene ljudskih odnosa prema prirodi, dok kulturalni analizira okolišne probleme u okviru kritike patrijarhalnog društva, nudeći opciju za oslobađanje žena i prirode. Socijalni i socijalistički ekofeminizam nastaju analizom patrijarhalnog kapitalizma, stavljajući fokus na način kako patrijarhalne relacije pokazuju dominaciju muškarca nad ženom i prirodom (Geiger, 2002, 15-17).

Kod određenja pojma ekofeminizma susrećemo se s raznim definicijama, pa je tako za Mellor to pokret koji uočava veze između iskorištavanja i poniženja prirodnog svijeta te subordinacije i ugnjetavanja žena (Mellor prema Geiger Zeman i Holy, 2014, 96). Lahar pak ovaj pokret vidi kao produkt zbližavanja ekologije i feminizma, tj. novu socijalnu teoriju i

politički pokret kojem je cilj ispitati postojeće rodne odnose, socijalne institucije, ekonomske sisteme i znanost (Lahar prema Geiger Zeman i Holy, 2014, 96). Među ovim autorima se smjestila i jedna od najvažnijih ekofeminističkih autorica – Warren koja ističe kako je ekološki feminizam zapravo naziv za feminističke perspektive koje se bave povezanošću između dominacije nad ženama i drugim marginaliziranim skupinama te dominacije nad prirodom (Warren prema Geiger Zeman i Holy, 2014, 96). Pokret ekofeminizma označava skup raznih teorijskih pristupa i aktivističkih praksi koje veže zajednička ideja o postojanju povezanosti između nadmoći muškaraca nad ženama, manjinama i prirodom. Na mnoge načine, naglašena je neophodna uloga žena u „oslobođenju prirode“ i rješavanju pitanja okoliša na mikro i makro nivou (Geiger Zeman i Holy, 2014, 95).

Najvažniji elementi ekofeminističke teorije, prema Geiger Zeman i Holy su: značajna uloga žena u transformaciji neodrživog, ekološki i rodno neosjetljivog društva u održivo, kritika vrijednosno-hijerarhijskog dualističkog pogleda na svijet, ali i kritika znanosti zbog nesklada u sudjelovanju žena i njezine zlouporabe o i prema ženama, isticanje važnosti ljudskog tijela i utjelovljenosti, relevantnost holističkog pristupa okolišnim i zdravstvenim pitanjima te težnja k ravnopravnom, ekofeminističkom društvu (Geiger Zeman i Zeman prema Geiger Zeman i Holy, 2014, 96). Sam položaj ekofeminizma je utemeljen na vjerovanju da žene i muškarci nužno imaju različit odnos prema prirodnom svijetu, a sve kao posljedica podjele društva u biološkom smislu na spolove, a u socio-kulturnom smislu – rodove (Mellor prema Geiger Zeman i Holy, 2014, 97).

Promjenom fokusa – 1980-ih, ekofeministički pokret svojoj sferi dodaje još i razvojnu problematiku žena Trećeg svijeta, proučavajući kako razvojni programi utječu na njihovu poziciju, ali i kakav je njihov doprinos u rješavanju razvojnih i okolišnih problema. Detaljnije spoznaje žena iz tih područja bivaju rezultatom njihovog sudjelovanja u kulturi koja prikazuje život, a rodna im podjela nameće nužnost osiguravanja hrane. Unutar kulture se kao opći pojam navodi vjerovanje kako žena ima drugorazrednu ulogu u društvu naglašavajući nejednakosti i povezujući ih s onim što određena kultura smatra manje zanimljivim i vrijednim (Galić i Geiger, 2006, 340/341).

Ekološka borba u svom određenju sadržava i borbu žena protiv marginalizacije i iskorištavanja, pa se tako prema Shivi, kao zadatak žena Trećeg svijeta naglašava kreiranje feminističke ideologije koja će nadmašiti rodne i političke prakse, izbrisati patrijarhalne ideološke postavke te zamijeniti dominantan patrijarhalni pojam moći kao nasilja. Geiger ističe kako postoji povezanost između nasilja nad prirodom i marginalizacijom žena, ali isto tako da žene proizvode i reproduciraju život biološki i putem socijalnih uloga (Geiger prema Galić i

Geiger 2006, 352). Izazovi koje nosi budućnost, prema Mvududu su: težnja k povećanju rodne osjetljivosti te povezivanje makro i mikro nivoa, pripajanje urođenih znanja, rast zastupljenosti žena – upraviteljica prirodnih resursa, jačanje zajedničke aktivacije i vodstva te osiguranje prihoda kućanstva i hrane (Mvududu prema Galić i Geiger, 2006, 352).

### 3. METODOLOŠKI ASPEKTI

Pomoću istraživačkih ciljeva, nastojimo: istražiti zastupljenost članaka u odnosu na vremensku dionicu, odnosno na godine objavljivanja koji se bave problematikom roda i spola u uzorkovanim znanstvenim časopisima te analizirati zastupljenost tematskih područja koja se problematiziraju u radovima, a u skladu s područjima kojima se bavi sociologija spola i roda, tj. utvrditi njihovu zastupljenost u ukupnom obimu svakog broja/godišta te prisutnost pojedinih tematskih područja

S ciljem ostvarivanja prethodno navedenih ciljeva, u radu su korištene istraživačke metode bibliometrijske analize i analize sadržaja. Uzorak čine članci na temu spola i roda u znanstvenim časopisima objavljenim na portalu znanstvenih časopisa <https://hrcak.srce.hr/>: *Revija za sociologiju*, *Revija za socijalnu politiku*, *Sociologija i prostor* i *Socijalna ekologija*, u vremenskom razdoblju od 2001. do 2021. godine.

Bibliometrija predstavlja područje koje koristi matematičke i statističke tehnike u svrhu proučavanja obrazaca objavljivanja i komunikacije u distribuciji informacija (Diodato, 2012, vii). Detaljnije, proučavajući povijesni razvoj bibliografije, uočena je njezina prisutnost u starom vijeku, no sve do kraja 19. stoljeća deskriptivne metode nemaju dominantnu ulogu u prirodnim i društvenim znanostima. Tadašnja bibliografija se ne može u potpunosti prilagoditi novim znanstvenim standardima, što vodi k inovacijama s jakim utjecajem na bibliografsku teoriju i praksu kao što su: knjižnična kataložna pravila, serijski popisi tekućih sadržaja i formalna istraživanja knjiga kao fizičkih objekata (Pehar, 2010, 4).

U odnosu na navedeni izazov i ciljeve istraživanja, uz spomenutu bibliometrijsku analizu metodološki pristup bi uključio i analizu sadržaja. Dok se, bibliometrijske metode najčešće koriste kod provođenja kvantitativnih analiza znanstvenih i stručnih izvještaja objavljenih u obliku članaka u znanstveno-stručnim časopisima (Pehar, 2010), analiza sadržaja označava tehniku izvođenja zaključaka iz objektivno identificiranih i specificiranih karakteristika unutar teksta (Krippendorff prema Manić, 2017, 29). Analiza sadržaja je ujedno moćna i nenametljiva istraživačka metoda koja pridaje smisao onom posredovanom između ljudi, ali bez utjecaja na one koji tom tekstualnom materijom i upravljaju (Krippendorff, 2004, xiii). Komunikacija je osnovni dio društvenih interakcija i upravo je ona, kao fokus analize sadržaja, zaslužna za njezinu veliku važnost. Gredeljeva definicija ove sociološke metode ističe usmjerenost samog postupka pod utjecajem teorijsko-hipotetičkog okvira kojim nastaje objektivna i sistematična iskustvena građa o temi društvenog komuniciranja, koja omogućuje izvođenje važnih zaključaka o društvenom kontekstu komuniciranja (Gredelj prema Manić,

2014, 22/23). Sažeto rečeno, to je metoda istraživanja medijskog materijala, različitih dokumenata, slovnih, zvučnih ili slikovnih zapisa i drugih oblika usmenog ili pismenog odnosa među ljudima te, prema Brankoviću, treba ispuniti 3 zadatka: opisati sadržaj oblika komunikacije kojim se istraživanje bavi, njegovu klasifikaciju, ali i razumijevanje koje se postiže promatrajući ga u vezi sa demografskim i drugim obilježjima pošiljatelja i primatelja poruke, pokušavajući otkriti kakav mu smisao i značenje oni pridaju (Branković prema Manić, 2017, 31).

Kvantitativnim pristupom, pomoću ove dvije metode nastojim istražiti problematiku spola i roda u hrvatskoj znanstvenoj periodici. Pregledavajući literaturu, uočavam nedostatak istraživanja temeljenih na ovom pristupu i usmjerenih k ovoj temi što me dodatno zainteresiralo i motiviralo za daljnji rad. Razdoblje odabira članaka obuhvaća posljednjih 20 godina izdavaštva znanstvenih časopisa, tj. istraživački uzorak sačinjavaju članci objavljeni od 2001.-2021. godine, a sve posljedično razvoju javnih politika u odnosu na problematiziranje ženskog pitanja i položaja žena u društvu ogleda i interesu znanstvenik/ca za ovu istraživačku temu.

Konzultirajući jedno od recentnijih objavljenih istraživanja iz polja sociologije u kojem je korištena bibliometrijska metoda (Popović, Relja i Gutović, 2017), ovim istraživanjem pristupamo utvrđivanju broja članaka koji se bave problematikama spola i roda, ponajprije u odnosu na ukupan broj radova i objavljene brojeve svakog uzorkovanog časopisa. Nadalje, u analizi sadržaja polazimo od tematskih područja kojima se bavi sociologija spola i roda, kao kategorijalnog aparata pomoću kojeg prezentiramo pronađene radove, analizirajući njihove sažetke.

#### 4. EMPRIJSKI APEKTI ISTRAŽIVANJA

Bibliometrijskom analizom četiri znanstvena časopisa, pronalazimo ukupno 93 članka na temu problematike spola i roda, što čini 4% ukupnog broja objavljenih radova, dok se unutar zadanog vremenskog okvira (2001.–2021.), s najvećim brojem članaka ističe *Revija za sociologiju*, njih čak 38 (8,2%). Prema zastupljenosti radova koji se bave područjima sociologije roda, slijede: *Revija za socijalnu politiku* (22) i *Socijalna ekologija* (18). Daljnjom analizom, unutar *Sociologije i prostor* pronađen je najmanji broj članaka ove tematike, njih 15. U odnosu na ostale časopise, upravo nas ova mala zastupljenost tema roda i spola ne iznenađuje, s obzirom da je riječ o časopisu koji je prvenstveno orijentiran na područja: urbane i ruralne sociologije te bliskih znanstvenih područja koja proučavaju selo, grad i prostor. Kronološki, najviše članaka biva objavljeno 2011. godine – deset, zatim slijede 2006. i 2021. godina sa po osam članaka (vidi *tablicu 2.*).

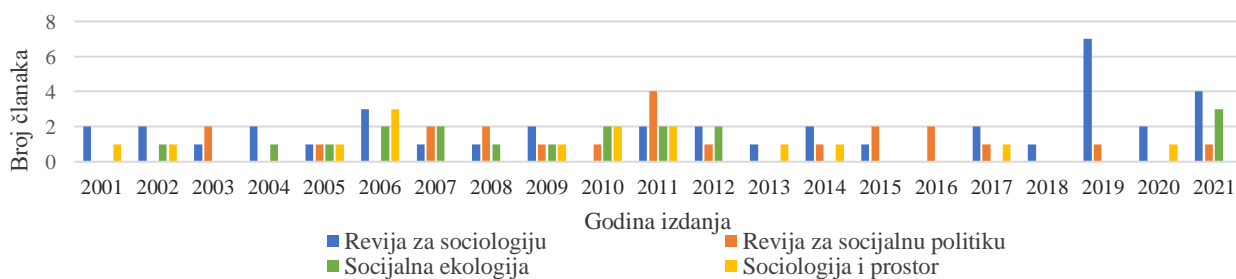
*Tablica 1. Uzorak sociološke periodike (2001.-2021.)*

<b>Časopis</b>	<b>Brojevi</b>	<b>Članci</b>
<i>Revija za sociologiju</i>	55	463
<i>Revija za socijalnu politiku</i>	63	759
<i>Socijalna ekologija</i>	60	543
<i>Sociologija i prostor</i>	60	568
<b>UKUPNO</b>	238	2333

Tablica 2. Broj članaka o problematici roda i spola u analiziranoj sociološkoj periodici

Godina časopisa	Revija za sociologiju	Revija za socijalnu politiku	Socijalna ekologija	Sociologija i prostor
2001.	2	-	-	1
2002.	2	-	1	1
2003.	1	2	-	-
2004.	2	-	1	-
2005.	1	1	1	1
2006.	3	-	2	3
2007.	1	2	2	-
2008.	1	2	1	-
2009.	2	1	1	1
2010.	-	1	2	2
2011.	2	4	2	2
2012.	2	1	2	-
2013.	1	-	-	1
2014.	2	1	-	1
2015.	1	2	-	-
2016.	-	2	-	-
2017.	2	1	-	1
2018.	1	-	-	-
2019.	6	1	-	-
2020.	2	-	-	1
2021.	4	1	3	-
<b>UKUPNO</b>	<b>38</b>	<b>22</b>	<b>18</b>	<b>15</b>

Grafički prikaz 2. Kronološka zastupljenost članaka o problematici roda i spola



Nakon bibliometrijske, slijedi analiza sadržaja kojom smo obuhvatili sažetke uzorkovanih članaka čije smo sadržaje potom rasporedili u kategorije unaprijed klasificirane prema područjima kojima se bavi sociologije roda: spol i rod, spolne i rodne razlike, rodni identitet i uloge, kulturna konstrukcija rodnog identiteta, biologija i društvo, društveni statusi žena i muškaraca i rodna stratifikacija, rod i obitelj, socijalizacija i učenje rodnih uloga, rodne uloge i roditeljstvo, društvene upotrebe rodnih uloga, rod, obrazovanje i znanost, tržište rada, majčinstvo, očinstvo i rad u kući, rodni jaz plaća i stakleni strop, politika i rodne grupe, rod i

tranzicija, rod i reprodukcija: reproduktivna prava i status, problemi trudnoće, rađanja i pobačaja, nove reproduktivne tehnologije, feminizam, feministička kritika znanosti i postmodernizam, seksualnost, transrodnost i queer identiteti, društvene stigmatizacije, predrasude i diskriminacije te seksizam, rodno i obiteljsko nasilje prema ženama te društvene posljedice rodnog nasilja.

U odnosu na istraživana područja i teme, analizom već spomenutog vremenskog razdoblja, nismo pronašli članke vezane uz kategorije: „biologija i društvo“, „socijalizacija i učenje rodnih uloga“, „društvene upotrebe rodnih uloga“, „kulturalna konstrukcija rodnog identiteta“, „rodni jaz plaća i stakleni strop“, „rod i tranzicija“, „društvene posljedice rodnog nasilja“ i „nove reproduktivne tehnologije“, pa su iste zbog lakšeg razumijevanja, uklonjene iz daljnjeg prikaza i objašnjenja.

Grafički prikaz 3. Zastupljenosti članaka u odnosu na analiziranu temu



### Spol i rod u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

Teme i sadržaji članaka
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rod i filozofsko utemeljenje</li> <li>• Rodna dekonstrukcija</li> </ul>

Unutar uzorkovanih članaka ne pronalazimo velik broj radova teorijskih definiranja pojmova roda i spola, ali ipak treba naglasiti važnost roda kao jednog od temeljnih elemenata društvenih odnosa, odražavajući tako društveno konstruirano i naučeno ponašanje koje se zasniva na razlici između spolova (Perić, 2003, 243). Razni su pogledi na ovu kategoriju, pa je



tako Wallach Scott smatra područjem oblikovanja moći, socijalnom i kulturnom kategorijom. Za razliku od ove definicije, Watkins ističe neophodnost promatranja interakcija roda sa siromaštvom, klasom, etnicitetom, rasom, seksualnim identitetom i dobi, dok Butler za spol, naglašava kako nije prirodan već izgrađen i da je po svojoj definiciji sve vrijeme i rod (Watkins i Butler prema Zaharijević, 2006, 388). Razlika između spola i roda upućuje na: promjenjivost, mogućnosti slabljenja i nestajanja tradicionalnih i stvaranja novih rodni uloga i očekivanja (Geiger, Puhovski i Zrinščak, 2009,237).

Pojam roda je unutar radova feministica stekao jasnu moć zato što se određivao preko značenja stereotipa i uloga, tj. kao kulturni i društveni identitet te kao prostor za stvaranje specifično ženskoga identiteta (De Beauvoir i Di Stefano prema Zaharijević, 2006, 388). Distinkcija temeljem spola proizlazi još iz Aristotelova doba kada je čovjek bio punoljetan i slobodan muškarac, koji je ujedno bio i državljanin svoje zemlje, dok su žene smatrane bićima između ljudi i životinja kojima je status čovjeka bio nedostižan. Veljak tako ističe kako spolna diferencijacija određuje ženino rodno određenje na socijalnom planu, ali i ontologijski status u hijerarhiji bića (Veljak, 2006, 387). Rodnu hijerarhiju na račun žena, ali i seksističko shvaćanje čovjeka u Kantovoj filozofiji, Kodrnja argumentira definicijama pojma čovjeka u rječnicima i enciklopedijama, ističući pretjerano naglašavanje muških rodni aspekata značenja i važnosti (Galić, 2008, 416).

Referirajući se na izjavu Lacana da žena ne postoji, istaknuto je kako su žene prvenstveno trebale proći težak put kako bi postale ljudska bića, a tek onda stvarateljice. No, u današnje vrijeme imamo suprotnu sliku koja se odražava u zastupljenosti ženskih simbola u području reklame i dizajna (Lacana prema Bosanac, 2006, 388). Povijesno, simboli koji su se u određenim kulturama vezivali uz žene su oni zmaja i zmije i to najčešće kako bi prikazali svrgnuta božanstava ili njihovu degradacija (Galić, 2008, 416). Najbolji argument je Schopenhauerovo vjerovanje kako žena nije predodređena za velika duhovna i tjelesna djela već samo za ljepotu, dok im osobine suosjećajnosti, sažaljivosti i zaigranosti pomažu u odgoju djece, obilježava ih nedostatak sekundarnih uvjeta za razvoj pravednosti, poštenja i savjesnosti (Schopenhauer prema Jurić, 2006, 388).

## Spolne i rodne razlike u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Rodne razlike prilikom odabira studija u stereotipno muškom obrazovnom području</li><li>• Stavovi bračnih parova o povezanosti tradicionalnosti stava s rodnim razlikama u obiteljskim ulogama, zadovoljstvu i doživljaju pravednosti</li></ul>

U Hrvatskoj se rodne razlike percipiraju kao prirodne i neizbježne, što je posljedica njihova shvaćanja kao biološki utemeljenih spolnih razlika. Također, kod nas dominira obiteljska etika utemeljena na tradicionalnim ženskim i muškim ulogama, dok su rat, nacionalizam i katolicizam pojačavali patrijarhalne vrijednosti i konzervativne stavove prema rodu i seksualnosti (Perić, 2003, 243). U vrijeme socijalizma, i žene i muškarci su radili puno radno vrijeme, ali rodna neravnopravnost je bila prisutna kod dodatnog opterećenja žena kroz brigu o kućanstvu (McNay prema Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 176). Eccles je vjerovala kako urođene biološke razlike u sposobnostima nisu opravdanje za rodne razlike u odabirima i postignućima u matematici, već je glavnim krivcem smatrala proces socijalizacije kojim se u tradicionalnim rodnim ulogama, djevojke manje potiče prema karijerama višeg statusa (Eccles prema Jugović, 2010, 79). Unatoč istaknutoj želji za smanjenjem rodnih razlika, u istraživanju provedenom 2004. godine, dolazi do saznanja da žene još uvijek preuzimaju veći dio tereta obiteljskog života na sebe (Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 186).

## Rodni identitet i uloge u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Rodne uloge – primjer bošnjačke i Islamske zajednice iz Siska</li><li>• Utjecaj rodnih odnosa na nacionalističke projekte i procese – žene: biološka i kulturna reprodukcija</li><li>• Mjerenje spolnog i rodnog identiteta te seksualne orijentacije kod LGBTIQ osoba</li><li>• Povezanost rodnog i religijskog identiteta u RH</li><li>• Seksualni identitet kod osoba s invaliditetom – primjer cerebralne paralize</li></ul>

Pojmom rodnih uloga obuhvaćamo kulturološka i socijalno propisana ponašanja isključivo utemeljena na dodijeljenim rodnim razlikama muškarcima i ženama (Bartley i sur. prema Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011, 176). Rod može biti ostvaren prihvaćanjem koncepata

ženskosti i muškosti ili redefiniranjem i izmjenom rodnih normi, množenjem rodova i rodnih identiteta, ali uz uvjet da se taj rodni identitet slaže s biološkim spolom (Bertoša i Vander Zanden prema Geiger, Puhovski i Zrinščak, 2009, 237). Najvažnije područje u kojem se predstavljaju rodne sličnosti, uče rodne uloge, ali i prenose njihovi oblici je upravo obitelj i proces socijalizacije kojeg ona provodi (Geiger, Puhovski i Zrinščak, 2009, 237). Radničke zajednice najčešće sadržavaju snažno određene rodne uloge u kojima su muševci određeni za rad, a žene za odgoj djece i kućne poslove. Rodni identitet je jedan od najopsežnijih socijalnih identiteta koji se nejednako odražava s obzirom na pripadnost rodu (Castells prema Galić, 2002, 226). Jednostavnije rečeno, dok spolni identitet označava individualni doživljaj vlastitog spola, rodni identitet obuhvaća individualni doživljaj vlastitog roda (Tate, Ledbetter i Youssef prema Milković i Štambuk, 2019, 290). Kada je u pitanju spol, moguće se identificirati kao osoba muškog ili ženskog spola, interspolna ili transpolna osoba, no proučavajući rod, postoji mogućnost identifikacije kao: muškarca, žene, transrodne osobe ili identificiranja s različitim nebinarnim identitetima (Milković i Štambuk, 2019, 290). Religijski svjetonazor i identitet predstavlja utočište za ideje o rodnim ulogama i odnosima i upravo je to razlog zašto u kršćanstvu u kojem je dominantan androcentrizam, prošireno vjerovanje u mušku nadmoć u okviru teoloških formulacija, institucionalnih normi i učenja teoloških škola. Upravo razlike u rodnim ulogama koje su dodijeljene prema „božanskom“ naumu, a najčešće na štetu žena, karakteriziraju: dvoznačne klasifikacije i stratifikacije moći, časti, ugleda i resursa (Galić i Nikodem, 2006, 82).

Društveni statusi žena i muškaraca i rodna stratifikacija u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Povezanost roda i društvene moći – osvrt na patrijarhat</li> <li>• Žene i društvena moć – rodne teorije moći</li> <li>• Utjecaj kapitalizma i patrijarhata na žene</li> <li>• Patrijarhat – stavovi stanovnika ruralnih područja RH</li> <li>• Društveni položaj žena u RH – primjer umjetnosti</li> </ul>

Društvena moć predstavlja jedan od najvažnijih aspekata ljudi u društvu, ali i sredstvo kojim se želi izboriti dominacija u odnosu na ostale aktere. Bilo da se radi o isticanju nejednakom položaju žena i muškaraca ili teorijskom objašnjenju sistema utemeljenog na moći

oca – patrijarhata, naglasak je stavljen na proširenost androcentrične slike svijeta. Nejednakost po pitanju moći, prema Adamović, može biti produktom prirodnih kvaliteta različitih sudionika, ali i društvenog djelovanja (Adamović, 2012, 338). Unatoč pomaku zadnjih godina, možemo tvrditi da je u našem društvu, poput ostalih civilizacija i dalje prisutna neravnomjerna raspodjela moći, tj. da je ono u svojoj srži patrijarhat, a to najbolje možemo vidjeti u činjenici da su: vojska, policija, industrija, tehnologija, znanost, politički uredi i ostali pristupi moći unutar društva u većoj mjeri u rukama muškaraca (Galić, 2002, 227). Povijesno, patrijarhat je varirao s obzirom na različite: civilizacije, kulture, religije, društvene klase, ali zajednički čimbenik uvjetovanja rodni odnosa moći su: ideološke, biološke, sociološke, klasne i psihološke dimenzije, sila, mitologija, religija i obrazovanje (Galić, 2002, 228).

Prva polovica 20. stoljeća označava razdoblje kada se u Hrvatskoj počinje osvjetljavati pitanje patrijarhata i to preko: Antuna i Stjepana Radića te Vere St. Erlich (Kodrnja, 2002, 161). Većinom općenito pisano o neravnopravnom položaju muškaraca i žena, podređenosti žena, u analiziranim časopisima, pronalazimo samo jedan članak koji se orijentirao na društveni položaj žena u umjetnosti. Na primjeru grčke mitologije prikazuje se odsutnost žene u povijesnom prostoru svijeta koju Bosanac uspoređuje s živućom pustinjom. Unutar područja umjetnosti, žene govore o: umjetnosti, rodu, spolu i dobu, vlastitom izboru, razvoju, zvanju, (ne)slobodi, ali i o svijetu u kojem su one likovi: Eurinome, Muze, Nimfe, Sirene, Kirke, Atene, Afrodite i Penelope (Bosanac, 2001, 211/212).

Analizirajući literaturu, možemo reći kako u ranijoj literaturi dominira pogled na patrijarhat kao sigurnog autoriteta muškarca/oca, dok se u novije doba uz patrijarhat veže moć na koju se gleda kao na: dominaciju, podređivanje, opresiju i androcentrizam (Kodrnja, 2002, 157). Unutar članaka, naglasak je stavljen i na društvenu reprodukciju unutar kapitalizma, tj. na ulogu koju ona ima u tom sustavu, ali i kroz posljedice na nejednak položaj žena u društvu jer je uz formalan najamni rad, uključivao i neplaćeni te nevidljivi rad (Ćosić, 2014, 179).

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Sociokulturni faktori rodne ravnopravnosti u obiteljima RH</li><li>• Obitelj i promjena rodni uloga</li><li>• Povezanost obiteljskog podrijetla i roda s odabirom srednje škole i uspjeha iz matematike</li><li>• Uzdržavanje bračnih i izvanbračnih drugova te istospolnih partnera</li><li>• Utjecaj obiteljske komunikacije o seksualnosti na seksualno zdravlje adolescenata – longitudinalna studija</li><li>• Antirodne kampanje – odnos društva prema konceptu roda, rodne ravnopravnosti, rodni stereotipa i rodne ideologije</li><li>• Povezanost stavova o rodni ulogama s postmaterijalističkim vrijednostima – primjer splitskih srednjoškolaca</li></ul>

Ni u današnje vrijeme ne možemo govoriti o potpuno jednakoj odgovornosti u odgoju i brizi za dijete, ali možemo primijetiti velike pomake, pa tako vidimo kako očevi sve više sudjeluju odgoju, brizi i igri s djecom. Kada su u pitanju mladi, bilo da je riječ o istraživanju povezanosti između zadovoljstva tjelesnim izgledom i komunikacije s roditeljima, povezanosti rodni, socioekonomskih i sociokulturnih karakteristika učenika s njihovim uspjehom iz matematike i izborom srednje škole ili odnosa religioznosti, stavova o nacionalizmu i rodni ulogama s postmaterijalističkim vrijednostima, uočavamo kako svi radovi ističu važnu ulogu roda i obitelji.

Obitelj putem procesa socijalizacije predstavlja jedan od najznačajnijih područja oblikovanja rodni identiteta, ali s druge strane, označava i sistem održavanja patrijarhata i upravo određivanje poslova kao „muških“ i „ženskih“ i stavovi o rodni podjelama obiteljskih uloga, predstavljaju načine koji manje ili više pogoduju rodnoj (ne)ravnopravnosti (Bouilett, 2006, 440-442). Prihvatanjem rodno tipiziranih ponašanja dječaci i djevojčice uče očekivati drugačija mjesta za sebe u društvu i u obitelji (Moghadam prema Kamenov, Huić i Jugović, 2011, 196). Marinović Jerolimov smatra da će do promjena u podržavanju rodno ravnopravnog korištenja dopusta doći tek kada dođe do promjene u stavovima o rodni ulogama (Marinović Jerolimov, 2016, 319).

Rod, obrazovanje i znanost: pristupi i statusi rodni grupa obrazovanju i znanosti u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Teme roda i seksualnosti u obrazovnom kontekstu</li><li>• Povezanost roda i obrazovnih težnji kod srednjoškolaca</li><li>• Stavovi mladih o seksualnoj edukaciji u školama</li><li>• Rodna osjetljivost čitanki književnosti za osnovnoškolsko obrazovanje</li><li>• Seksualna i rodna različitost u odgojno-obrazovnim ustanovama</li></ul>

Kada je u pitanju obrazovanje, autori se u najvećoj mjeri okreću k istraživanju utjecaja roda na proces obrazovanja, ali i na način konstruiranja rodnog i seksualnog identiteta učenika od strane odgojno-obrazovne ustanove, i unatoč svim navedenim fokusima, primjetan je nedostatak istraživanja o zastupljenosti ovih tema u kontekstu obrazovanja. Oduvijek se vjeruje kako je obitelj moralni čuvar seksualnoga obrazovanja djece i upravo zato, mnogi autori zajedno s nastavnicima smatraju da je pokretanje teme seksualnosti u školama jako složeno (Bartulović, Kušević, 2020, 132). Unatoč tom vjerovanju, ispitivanjem stavova mladih o uvođenju seksualne edukacije u sustav hrvatskog obrazovanja zabilježeno je rašireno stajalište o potrebi uvođenja i to kao dijela formalnog obrazovanja (Modrić, Šoh i Štulhofer, 2011, 90). Diskurs seksualnosti i obrazovanja je u većoj mjeri određen politikom formiranja nacionalnog identiteta 90-ih godina 20. stoljeća koja heteroseksualnost vidi kao glavni aspekt društvene stabilnosti i trajnoga nacionalnog identiteta (Đurin prema Parunov i Barada, 2021, 178). Upravo to razumijevanje seksualnosti biva modernizirano putem procesa za zalaganje protiv marginalizacije queer zajednice, pristupnih pregovora Europskoj uniji, ali i općih europskih smjernica o poticanju društvenih i kulturnih različitosti (Parunov i Barada, 2021, 178).

Istražujući rodne nejednakosti, autorice analiziraju koncept rodne (ne)osjetljivosti čitanki književnosti za osnovnu školu jer ih smatraju neophodnim za razumijevanje rodni poruka kurikuluma koji utječe na oblikovanje rodni identiteta učenika i učenica. Upravo unutar kurikuluma nailaze na prikaz nejednakosti u korist muškaraca, koja je najuočljivija kroz: marginalizirani i stereotipizirani opis žena. Unutar čitanki, prevladavaju muškarci kao autori, ali i kao likovi unutar tekstova i priloga, dok je tradicionalnost najizražajinja u prikazu obiteljskih uloga i bračnog statusa kojima se promiču stereotipne uloge: žene kao majke i obitelji s djecom (Baranović, Doolan i Jugović, 2010, 350-369). Istraživanje o rodnoj tipičnosti obrazovnih ambicija u vezi s budućnosti školovanja prikazuje kako pojačani pritisak na prilagodbu rodnim ulogama, naglašavajući rodne razlike, može uvjetovati promjene tijekom obrazovnog procesa, dok nepromjenjivost rodni razlika tijekom školovanja, upozorava na

neophodnost primjene obrazovne politike i praksi za smanjenje rodne neravnoteže u obrazovnim i karijernim izborima.

Tržište rada, majčinstvo, očinstvo i rad u kući u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Obiteljski poslovi – raspodjela među partnerima</li><li>• Roditeljski dopusti, rodne i društvene nejednakosti u postjugoslavenskim zemljama</li><li>• Rodna podjela kućanskih poslova u RH</li><li>• Ekonomski položaj žena – obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Istarskoj županiji</li><li>• Povezanost obiteljskog podrijetla i roda s uspjehom iz matematike i odabirom srednje škole</li><li>• „Orodneni“ rad žena u suvremenom društvu i feministička teorija stajališta</li><li>• Odnos žena prema okolišu, rodna podjela rada i „valorizacija“ ženskog</li><li>• Rodna segregacija poslova i zanimanja</li><li>• Položaj žena na tržištu rada u gradu Splitu</li><li>• Stavovi, vrijednosti i slobodno vrijeme žena u Splitsko-dalmatinskoj županiji</li><li>• Pogled nezaposlenih žena na rodne jednakosti i šanse pri zapošljavanju u RH</li><li>• Društvena reprodukcija i položaj žena – naglasak na kućanski posao</li><li>• Stavovi visokoobrazovanih žena o ravnopravnosti spolova na radnom mjestu</li><li>• Uvjerenja o rodnoj podjeli roditeljskog dopusta i povezanim karakteristikama</li><li>• Rodna ravnopravnost putem usklađivanja obiteljskih obveza i plaćenog rada</li><li>• Ravnopravna raspodjela obiteljskih obveza i pravednost u vezi među partnerima</li><li>• Rodne podjele i radno vrijeme u „novoj ekonomiji“</li></ul>

Veći broj članaka se bavi temama s područja tržišta rada, majčinstva, očinstva i rada u kući. Povezujući obiteljsku i poslovnu sferu, možemo zaključiti kako suvremena vremena i novi oblici tržišta rada uvjetuju nagle promjene u području organizacije i strukture radnog i obiteljskog života koje istovremeno mijenjaju dinamiku: prostora, vremena, okoliša i životnih vrijednosti u nepromjenjivim uvjetima radnih poredaka ljudi novog doba. Sve do sredine 20. stoljeća, model tradicionalne obitelji s dominantnim muškarcem kao hraniteljem i ženom njegovateljicom je bio najrasprostranjenijim oblikom, ali slabljenje njegove dominacije nam najbolje prikazuje promjenu unutar strukture obitelji (Galić, 2007, 91). Kada je u pitanju raspodjela kućanskih poslova, rezultati istraživanja prikazuju kako žene više doprinose

svakodnevnim, tradicionalno doživljenim „ženskim“ poslovima, dok muškarci više obavljaju povremene „muške“ poslove što dovodi k zaključku da su unatoč sve većoj rodnoj ravnopravnosti i dalje dominantni odnosi temeljeni na tradicionalnom shvaćanju rodni uloga koji na ženu polažu dvostruko zaposlenje – na tržištu rada i unutar obitelji (Bartolac i Kamenov, 2013, 85/86).

Ulazak žena na tržište rada, koji dolazi kao posljedica širenja industrijalizacije, globalizacijskih procesa te pokreta za prava žena, može se okarakterizirati kao jedna od najvažnijih značajki modernizacijskih i postmodernizacijskih procesa na području tržišta (Galić, 2011, 25). No, unatoč sve većem sudjelovanju žena na tržištu rada, snaga moći i statusa i dalje ostaje u rukama muškaraca i upravo ističući rodnu segregaciju na tržištu rada, naglasak se stavlja na stereotipne podjele temeljem tradicionalnih ženskih vještina i osobina (Galić, 2007, 92). Rees kao preduvjet za poboljšanje rodne jednakosti, kod rodni pitanja zapošljavanja i socijalne politike u privatnom i javnom sektoru, vidi uvođenje dugoročnog strategijskog pristupa „gender mainstreaming“ kojeg su prihvatile sve institucije i članice Europske unije (Rees prema Galić, 2007, 93).

Rodne pretpostavke o radu i radnicima su uvjetovale stvaranje spolni stereotipa o različitim vrstama zanimanja na službenom tržištu (Perry, 2009), dok je razvoj kulta „majčinstva“ kategorizirao žene kao majke, negirajući tako njihov rad van kuće (Chant prema Galić, 2011, 26). Upravo su ovi procesi potaknuli kreiranje tržišta rada na temelju značenja kategorija što je pak dovelo do procesa „orodnjavanja“ rada i rodnog jaza plaća gdje su u pravilu, niže plaće namijenjene ženama koje se nalaze na nepovoljnijim pozicijama plaćenog tržišta rada (Hossfeld prema Galić, 2011, 26). Na primjeru ekonomskog položaja žena Istarske županije, prikazano je kako žene u odnosu na muškarce, najčešće obavljaju poslove niskog stupnja specijalizacija, tj. poslove koje može obavljati bilo koji član obitelji (Ilak Peršurić i Žutinić, 2011, 132). Provedeno je i istraživanje visokoobrazovanih žena čiji je cilj bio procijeniti njihovo sudjelovanje u industriji, hijerarhijski status i jaz u plaćama u odnosu na muškarce, ali i percepciju o čimbenicima karijere. Rezultati su prikazali kako se obrazovna, horizontalna, vertikalna i razlika u plaćama na području EU smanjuju, ali i kako na području Hrvatske visokoobrazovane žene razne društvene, organizacijske i osobne faktore ne doživljavaju kao značajne prepreke za razvoj karijere (Pološki Vokić, Sinčić Čorić i Obadić, 2017, 270). Zaključujući tako kako u suvremenom društvu, nakon mnogih društvenih promjena, muškarci i žene još uvijek obavljaju različite vrste poslova koji se različito vrednuju i plaćaju (Castells prema Galić, 2011, 34).



<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Rodne politike novih članica EU iz srednje i istočne Europe – slučaj Poljske</li><li>• Rodno osjetljiv proračun grada Zagreba</li><li>• Važnost uključivanja seoskih žena u strategiju ruralnog razvoja</li></ul>

Proučavajući politiku s aspekta sociologije roda, analizirani članci se fokusiraju na slabu uključenost žena na ovo područje, ali i primjere politike kojima je u cilju povećanje stupnja rodne ravnopravnosti. Na primjeru rodno osjetljivog proračuna grada Zagreba, prikazano je kako uz osiguravanje minimalnih životnih uvjeta omogućiti izvršavanje javnih potreba svih građana bez obzira na spol. Kako bi se postigla rodna ravnopravnost, pri njegovom planiranju se u obzir uzimaju različite društvene uloge i obveze muškaraca i žena (Sikirić, 2019, 379/380).

Prikazana istraživanja se slažu u tome da je argument rodne jednakosti nedovoljan za primjenu politika ravnopravnosti na radnom mjestu, inzistirajući kako upravo te politike u novoj ekonomiji moraju biti otvorenije za višedimenzionalnu prirodu rodnih odnosa i neočekivanih efekata politika raznih područja. Ističe se kako radno usmjerena politika treba isticati i važnost brige kao produktivnog rada i upravo ta ponovna procjena brige i posla te nova organizacija njihovih orodnjenih raspodjela zajedno s financijskom nagradom, predstavljaju najvažnije elemente strategije za postizanje rodne jednakosti (Galić, 2007, 94). U usporedbi s komunističkim periodom, postkomunističko razdoblje karakterizira smanjeno sudjelovanje žena u politici i ne identificiranje ženskih udruga s feminističkim politikama. Prikazujući tako proces tranzicije koji je smanjenjem socijalne zaštite i promjenom socijalnih usluga jako utjecao na žene kao majke (Geiger, 2007, 95). Stanje se mijenja, ženama je u današnje vrijeme omogućena ekonomska samostalnost i sve veće sudjelovanje u političkom životu i upravo to možemo promatrati kao temelje za njihovu, sve veću društvenu moć.

Rod i reprodukcija: reproduktivna prava i status, problemi trudnoće, rađanja i pobačaja u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

Teme i sadržaji članaka
• Reproductivni status žena i stigmatizacija

Kod područja roda i reprodukcije, naglasak je stavljen na podređeni položaj žene, prikazujući kako je upravo glavni teret reproduktivnih zadaća na njima, uključujući tako rizike za vlastito zdravlje i život, dok je rodna moć često definirana kroz kontrolu nad reprodukcijom. De Beauvoir ističe da su žene bez obzira na to što su majke, oduvijek bile u položaju “drugoga” (De Beauvoir prema Galić, 2006, 149). U paraleli s današnjim vremenima, kada se problematizira i u posebnom fokusu nalazi pitanje pobačaja, ovdje je istaknuta činjenica da uvijek postoji način prekida trudnoće, samo je na državi i društvu, pitanje hoće li on biti siguran i dostupan svim ženama ili ne, što bi pak dovelo do narušavanja reproduktivnog statusa žena.

Također, prikazana je povezanost (ne)ispunjavanja društvenih uloga majke i supruge koji za ženu, u svim patrijarhalnim društvima trebaju predstavljati „ideal“, sa stupnjem i oblikom stigmatizacije žena (Brodie), dok se uskraćivanje žena u donošenju odluke o plodnosti definira kao temeljna odrednica patrijarhata koji žensko tijelo i zdravlje definira kao vlasništvo nekog drugog i upravo on kao sustav u kojem žena zauzima podređeni položaj predstavlja osnovnu prepreku rodnoj jednakosti (Galić, 2006, 161). Reproductivni status žena je oduvijek predstavljao njihov socijalni status, tj. položaj unutar strukture društva (Stanworth, 1994), pa su tako mlade žene izvan braka, u odnosu na žene u braku, ograničene informacijama ili sredstvima kontracepcije i reprodukcije kao što su npr. pristup pobačaju, liječenje u klinikama za neplodnost. Zaključujući tako da je glas žena unutar odlučivanja o reprodukciji neophodan jer su upravo one te koje snose i sve rizike trudnoće.

Feminizam, feministička kritika znanosti i postmodernizam u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Pregled feminističke kritike znanosti</li><li>• Budućnost feminizma</li><li>• Feministička teorija stajališta i važnost ženskih iskustava</li><li>• Feministička epistemologija – poziv na rodnu ravnopravnost</li><li>• Feministička teologija i promjena položaja žene</li><li>• Feminizam i utopija s naglaskom na položaj žene</li><li>• Utjecaji i posljedice feminizma</li><li>• Ekofeminizam</li><li>• Socijalni ekofeminizam i negiranje rodne neravnopravnosti</li><li>• Teološki ekofeminizam</li><li>• Ekofeministički pogledi na neutralizaciju žena i patrijarhat</li><li>• Ekofeminizam i aspekti duhovnosti</li><li>• Ekofeminizam i problematika roda</li><li>• Cyberfeminizam u RH</li></ul>

Čak 15% ukupnog broja analiziranih članaka se orijentiralo na područje feminizma, pa su tako najistaknutije teme: feminističke kritike znanosti, nastojanja promjene neravnopravnog položaja žena, ali i novi oblici kao što su: ekofeminizam i cyberfeminizam. Brstilo navodi kako su zalaganja feminizma usmjerena k pravima žena na: obrazovanje, jednaku novčanu naknadu za isti rad i abortus, ali i ukidanje seksističkih obrazaca i seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu i unutar obitelji, no za ostvarenje ovih ciljeva, neophodna je podrška cijelog društva (Brstilo, 2010, 151). Dok socijalna epistemologija ističe nemogućnost odvajanja znanja od društvenih odnosa u kojima nastaje što vodi k činjenici da je svako znanje – društveno, upravo analizom feminističke epistemologije, Harding razlikuje: feminističku teoriju stajališta, empirizam, prijelazne, ali i postmodernu feminističke epistemologije kojima je u cilju stvoriti prostor za feminističke glasove (Harding prema Krce-Ivančić, 2021, 301). Ovo stanje je moguće tumačiti i kao razdoblje u kojem je muškarac kreator znanja i subjekt znanosti koji se ostvaruje putem marginaliziranog položaja znanstvenog objekta – žene.

Razvijanjem teorije stajališta, 70-ih i 80-ih godina bilježi se stupanj iskustva žene, dok se osnova temelji na kontekstualnoj strukturi znanja, njegovoj povijesnoj dimenziji i društvenom značenju (Brstilo, 2010), specificirano, feministička teorija predstavlja ideju kojom se kompletna društvena stvarnost promatra iz pozicije iskustva žena i društvenih odnosa u kojima sudjeluju kako bi jasnije uvidjeli odnose moći koji se presijecaju u njihovom

svakodnevnom životu (Barada, 2013, 199). Povezanost politike i feminističke teorije stajališta je opisana kroz obveze održavanja barem minimalnog subjekta žene, smatrajući kako sve žene imaju nešto zajedničko što im omogućuje feminističku politiku, spašavajući ih od efekta postmodernizma koji se očituje u naglašavanju razlika (Krcic-Ivančić, 2021, 312). Feminističke kritičarke tako ističu da znanost odražava konceptualni okvir određen spolom, nudeći tako pogled na svijet u kojem vlada kontrola nad prirodom i ženom (Geiger, 2002a, 106).

Analizom sociološke periodike pronalazimo i mnoštvo časopisa na temu ekofeminizma koji naglašava povezanost između vladavine nad ženama i prirodom i to na dvije razine: ideološko-kulturnoj i socio-ekonomskoj. Prva razina ističe kako su žene za razliku od muškaraca bliže prirodi, dok socio-ekonomska razina žene smješta u prostor reprodukcije i podcijenjenog posla u kući: odgoja djece, pripreme hrane, tkanja i čišćenja, pa tako Radford Ruethe zaključuje kako je prva razina zapravo superstruktura drugoj (Radford Ruethe prema Furlan Štante, 2010, 300). Socijalni ekofeminizam, prema Heller, predstavlja želju povezivanja svakodnevnih života žena i ekološkog uništavanja, pomoću hijerarhije i opresije, nastavljajući isticati potrebu za sustavnim problematiziranjem pitanja roda, kulture, rase, klase i moći (Heller prema Buzov, 2007, 12). Paralelno s razvijanjem ekofeminističke perspektive u zemljama Trećeg svijeta, dolazi do promjena u ekofeminističkom diskursu, pa tako fokus s propitivanja povezanosti žena i prirode prelazi na svakodnevna iskustva i epistemologije ženskih znanja (Galić i Geiger, 2006, 343). Navodi se i pojam „valorizacije ženskog“ kako bi se objasnilo nadopunjavanje ljudskog znanja ponovnim usvajanjem i vrednovanjem znanja vezanih uz tijelo, osjećaje i zajedništvo koje su zapadna filozofija i znanost izbrisale (Wilshire prema Galić i Geiger, 2006, 345).

Početakom 90-tih godina prošlog stoljeća, na scenu stupa novi oblik feminističkog pokreta – cyberfeminizam, koji za cilj ima promjenu unaprijed određenih uloga putem novih tehnologija. Upravo način funkcioniranja novih medija ovdje odigrao značajnu ulogu jer vlastitom decentralizacijom, izostankom hijerarhije i otvorenosti procesa znanja, negirao autoritarnu maskulinističku paradigmu, čineći tako cyberfeministkinje ravnopravnima i cijenjenima. Prema Janković, u Hrvatskoj već tijekom 90-ih godina imamo primjere cyberfeminizma, što se argumentira provedbom dva projekta: elektronička konferencija „zamir/women“ na Zamir BBS-u i „Elektroničke vještice“ (Janković, 2009, 19).

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Uvjetovanost roda te stavova i seksualnog ponašanja adolescenata</li><li>• Seksualna tolerantnost i jednakost – longitudinalno istraživanje</li><li>• Povijest seksualnosti – pregled Foucaulta</li><li>• Zakon o istospolnim zajednicama</li><li>• Stavovi studenata o pravima homoseksualnih osoba</li><li>• Istospolne obitelji – usporedba ishoda djece iz obitelji istospolnih i raznospolnih partnera</li><li>• Stavovi heteroseksualnih građana Hrvatske o roditeljskim pravima homoseksualaca i lezbijki</li><li>• Transrodnost, transeksualnost, rodna nenormativnost</li><li>• LGBTIQ roditeljstvo u RH – iskustva i percepcije</li><li>• LGBTIQ roditeljstvo u RH – motivacije</li><li>• Homofobija i nasilje nad homoseksualnim osobama – primjer Slovenije</li><li>• LGB roditeljstvo – utjecaj socioinstitucionalnih okvira</li><li>• Očinstvo i roditeljstvo u lezbijskim obiteljima – novi oblici roditeljstva</li><li>• Pristup obrazovnim iskustvima queer osoba u RH</li><li>• Usporedba roditeljstva istospolnih parova s roditeljstvom parova različitog spola</li></ul>

Unutar analiziranih znanstvenih članaka, pronalazimo mnoštvo članaka na temu seksualnosti, transrodnosti i queer identiteta. Najčešće se piše o: LGBTQ roditeljstvu koje je zadnjih godina postalo najvažnije političko pitanje te pravima i doživljajima gejeva i lezbijki unutar našeg društva. Unatoč duboko ukorijenjenoj stigmatizaciji homoseksualnih osoba, u Hrvatskoj im se pažnja počela posvećivati početkom 2000-ih godina, paralelno s početkom društvenog aktivizma, pa tako brojna istraživanja na ovu temu, ističu: rod, dob, stupanj obrazovanja i religioznost kao najvažnije socio-demografske prediktore, prikazujući uvjetovanost stavova pomoću dvije vrste rodnih razlika: onom koja se odnosi na rod objekta stava (prema gejevima ili lezbijkama) i rodom samih sudionika/ca istraživanja (Herek prema Huić, Jugović i Kamenov, 2002, 222). Posljedično, unutar hrvatskog zakonodavstva se 2003. godine, Zakonom o istospolnim zajednicama prvi put određuju pravni učinci njezina postojanja i definicija kojom obuhvaća životnu zajednicu dvije osobe istog spola, utemeljenu na ravnopravnosti, međusobnom poštivanju i pomaganju te emotivnoj povezanosti u trajanju od najmanje tri godine (Milas, 2003, 405).

Kada su u pitanju queer identiteti, istraživanjem iz 2017. godine utvrđeno je kako se u našem obrazovnom sustavu, queer osobe nalaze u višestruko nepovoljnijem položaju i kako im je potreban dodatan emocionalan trud da sačuvaju osobnu sigurnost i pozitivnu obrazovnu

okolinu. Također, obrazovna svakodnevica nam je prepuna procesa pregovaranja roda i seksualnosti, pa se rodnim reguliranjem realiziraju subjektiviteti heteroseksualnosti koja je pretpostavljena norma (Parunov i Barada, 2021, 196). Kod istraživanja novih oblika roditeljstva – LGBTQ roditeljstva, važno je naglasiti kako su u početku istraživači bili orijentirani samo na obitelji lezbijki u kojima su djeca najčešće bila rođena u prethodnim heteroseksualnim vezama. Zajedno s institucionalnim promjenama u prepoznavanju prava LGBT osoba, početkom 21. stoljeća, mijenja se fokus istraživanja na planirano roditeljstvo istospolnih parova, ali i sve češće istraživanje očeva gejeva, dok su iskustva biseksualnih i transrodnih roditelja još uvijek nedovoljno istražena (Biblarz i Savci prema Vučković Juroš, 2017, 69). Međutim, ističe se kako je hrvatsko društvo još uvijek homofobno, ali uz primijećene promjene i to kod smanjenja negativnih stavova prema istospolnim roditeljima u svakodnevnim situacijama (Takács i Szalma prema Štrbić, Jeleković, Popović, Brajković, Žukina i Štambuk, 2019, 254). Prikazana istraživanja imaju zajednički cilj: podići razumijevanje LGBTIQ roditeljstva u Hrvatskoj iz perspektive LGBTIQ osoba i heteroseksualne većine, ali kako bi se osigurala potpuna uključenost LGB pojedinaca i njihove djece te izbjegla stigmatizacija, potrebno je podizanje svijesti i stvaranje društveno-institucionalnog okvira koji će ih u cijelosti štititi (Vučković Juroš, 2019, 225).

Već spomenuto nasilje i homofobija prikazuju utjecaj heteronormativnosti na svakodnevni život gejeva i lezbijki, pa je tako na primjeru Slovenije najbolje prikazana učestalost nasilja na javnim mjestima, koje prikazuje kako je više od polovice sudionika barem jednom bilo žrtvom nasilja kao posljedicom svoje seksualne orijentacije. Weinberg koji je skovao izraz „homofobija“ nastojao je pomoću homoseksualnosti u okviru medicine prikazati kako su problemi s kojima se oni suočavaju produkt društvenog etiketiranja i negativnog stava (Herek, 1894), zaključujući kako je heteronormativnost ta koja formira začarani krug homofobije, nasilja i straha (Moran i dr. prema Kuhar i Švab, 2008, 278). Također i kod transrodnih osoba, članci naglašavaju razne oblike diskriminacije, stigmatizacije, predrasuda i rodno uvjetovanog nasilja s kojima se svakodnevno susreću u gotovo svim domenama života (Bradford, Reisner, Honnold i Xavier prema Rožman, 2021, 283).

<b>Teme i sadržaji članaka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Rodna neravnopravnost i negativni stereotipi prema sportašicama – primjer rukometa</li><li>• Socijalna isključenost seksualnih manjina u RH</li><li>• Podređen položaj žena kod obilježavanja javnog prostora i vremena</li><li>• Antidiskriminacijski zakoni</li></ul>

Stereotipi ili predrasude po definiciji označavaju skup stavova zbog kojih osoba misli, osjeća, shvaća i djeluje na povoljne ili nepovoljne načine prema određenoj grupi ili pojedinim članovima te grupe (Pennington prema Bouilett, 2006, 422). Upravo se na primjeru rukometa u Hrvatskoj navode negativni stereotipi s kojima se susreću rukometašice i najčešće kroz podcjenjivanje njihovih sposobnosti i vještina, što pak negativno utječe na: motivaciju za sudjelovanjem i društvenu prihvaćenost djevojaka i žena koje se bave sportom. Žene su, sudeći prema tradicionalnim rodnim stereotipima, nježnije i osjetljivije u odnosu na muškarce i upravo se zato sportašice koje se bave “muškim” sportovima najčešće proglašava “muškobanjastima” i nedovoljno ženstvenima (Greblo Jurakić, Ljubičić i Bojić-Ćaćić, 2021, 82/83). Osim žena sportašica, analizom hrvatske sociološke periodike pronalazimo i opis podređenog položaja žena kod obilježavanja prostora i vremena i to ne samo po broju upisanih imena nego i različitom geografskom položaju. Tako u pravilu središnje gradske ulice nose muška, a ulice periferije – ženska imena, dok je podčinjavanje vidljivo i kod zaboravljivosti njezine važnosti, pa je tako moguće naići i na ulicu „Neznane junakinje“ (Zlata, 2006, 537).

Također, važno je spomenuti i socijalnu isključenost seksualnih manjina u: radno-tržišnom, demokratsko-pravnom, sustavu socijalne dobrobiti te obiteljskom i sustavu lokalne zajednice. Cjelokupna povijest seksualnih manjina je obilježena proganjanjima i represijom te strahom za vlastiti život i unatoč tome što im je danas poboljšan formalno pravni status, još uvijek ne možemo reći da imaju siguran položaj u društvu. Kako bi ove probleme i riješili, a potaknuti pristupanjem EU, važno je bilo kreirati i antidiskriminacijsko zakonodavstvo koje sadržava: Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o suzbijanju diskriminacije.

Seksizam u Hrvatskom društvu i šire; rodno i obiteljsko nasilje prema ženama u sociološkoj periodici (2001.–2021.)

<b>Teme i sadržaji članka</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>• Obiteljsko nasilje kao javni problem u Sloveniji</li><li>• Povećanje tolerancije prema nasilju nad ženama u privatnoj sferi – slučaj Slovenije</li><li>• Obiteljsko nasilje i rodni odnosi u hrvatskoj teološkoj literaturi</li><li>• Povezanost ranog iskustva s pogledom na rodnu neravnopravnost</li><li>• Uznemiravanje žena na javnim mjestima – prikaz fenomenoloških istraživanja</li><li>• Ekonomsko nasilje nad ženama</li><li>• Zakon o ravnopravnosti spolova</li><li>• Seksizam i rodne uloge u RH</li><li>• Seksizam u RH – usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine</li><li>• Novi oblici seksizma</li></ul>

Seksizam označava društveni i kulturni fenomen koji određenu grupu zbog pripadnosti određenom spolu ili rodu – diskriminira ili segregira (Galić prema Šimac i Klasnić, 2021, 256). U sociološkoj literaturi pronalazimo mnoga istraživanja koja na različite načine problematiziraju muško-ženske odnose u društvu, ali primijećen je nedostatak istraživanja koja se izričito bave seksizmom. Ovoj tezi se odupire Branka Galić koja 2004. godine provodi istraživanje na temu rodnog identiteta i seksizma koje pak pokazuje kako je hrvatsko društvo i dalje patrijarhalno na svim razinama, dok drugo istraživanje koje provodi šest godina kasnije, ipak prikazuje bolje pozicioniranje rodne jednakosti kao poželjnije opcije za razvoj rodnih odnosa u Hrvatskoj.

Tradicionalno su se predrasude i diskriminacija spram žena odnosile na zagovaranje strogih rodnih uloga prema kojima su žene poslušne skrbnice i njegovateljice, a muškarci hranitelji obitelji, dok u suvremenom društvu nailazimo na nove oblike kao što su: *prikriveni seksizam* koji uključuje drugačije postupanje prema ženama na skriveni način i *suptilni seksizam* koji je toliko ustaljen da je često i neprimijećen, a kojeg obilježava otvoreno nejednako postupanje prema ženama (Swim i Cohen prema Šimac i Klasnić, 2021, 257). Najbolji primjer za ovaj oblik seksizma nailazimo kod članka o uznemiravanju žena na javnim mjestima u kojem se putem prikaza rezultata mnogih fenomenoloških istraživanja nastoji pružiti šira o obliku rodno uvjetovanog nasilja s kojima se žene svakodnevno susreću.

Većina istraživanja o nasilju nad ženama u privatnoj sferi ističe kako je nasilje povezano s nejednakim odnosima moći među spolovima u društvu i upravo je obiteljsko nasilje kroz



povijest bilo shvaćano kao privatni problem, dok posljednjih godina primjećujemo njegov izlazak u javnu sferu s ciljem definiranja društvenog i političkog problema (Medarić, 2011, 25). Unatoč sve većoj istraživačkoj, medijskoj i političkoj pozornosti o problemu nasilja nad ženama u slovenskoj javnosti, Robnik smatra kako je potrebno uložiti još dosta truda da se ovaj oblik zlostavljanja prepozna kao važan društveni i javni problem jer je područje unutar kojeg se ono događa – obitelj, tj. privatna sfera (Robnik prema Medarić, 2011, 26). Problem je i u činjenici da se u javnosti prikazuju stereotipna uvjerenja o rodnim ulogama i partnerskim odnosima, kao i ona o nasilnom ponašanju usmjerena k individualnim i psihičkim osobinama svakog pojedinca, umanjujući tako odgovornost počinitelja. Nedovoljno teološko promišljanje obiteljskog nasilja uvjetuje zanemarivanje nasilja od strane pastoralnih djelatnika, a sve zbog straha od moguće rastave braka (Pećnik, 2008, 102). Uz obiteljsko nasilje, također unutar područja obitelji, nailazimo i na ekonomsko nasilje koje je 2009. godine uvršteno u Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. Muška ekonomska i politička nadmoć u cijelom svijetu se preslikala i na Hrvatsku, pa tako unatoč tome što žene čine 51,8% populacije, njihova je ekonomska i društvena moć znatno slabija od one muškog dijela (Klasnić, 2011, 336). Upravo nejednakost u pristupu i ostvarenju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava pridonosi ekonomskoj ovisnosti žena o muškarcima, negiranju njihove osobne autonomije i nedostatku ženskog osnaživanja (FIDH prema Klasnić, 2011, 340).

## 5. ZAKLJUČAK

Danas je još uvijek dominantan pogled na spol i rod kao istoznačne pojmove i upravo zbog toga je važno naglasiti kako spol označava biološki uvjetovane distinkcije između muškaraca i žena, a rod sve društvene, kulturološke i povijesne razlike te uloge i očekivanja koje društvo ženama i muškarcima pripisuje. Spolni identitet nam se tako pripisuje rođenjem, ali odrastajući, od strane okoline, na temelju spola bivamo kategorizirani kao muškarac ili žena. Kategorije spola i roda imaju jak utjecaj na svakodnevne interakcije, doživljaje i iskustva identiteta i unatoč tome što te “muške” ili “ženske” osobine variraju ovisno od društva ili rodne grupe, možemo ih pronaći u svim društvima i na svim klasnim razinama (Fuchs Epstein prema Kamenov i Galić, 2011, 11)

Povijesno gledajući, muškarci i žene su oduvijek bili nejednaki, pa je tako ženama namijenjena privatna sfera, briga o djeci i kućanstvu, zajedno sa podređenim položajem u kojem se nalaze. Neovisno o tome što su rodile i odgojile brojne generacije, njihov značaj nije okarakteriziran kao vrijedan civilizacijski doprinos u odnosu na muškarce. Feministice ističu kako je, do 1970-ih godina i sociologija pisala samo o muškarcima i za muškarce. Upravo uspostavljanje društva jednakosti treba biti cilj svakog društva, a kod nas se put prema tom cilju veže uz pristupanje Europskoj uniji i sklapanje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kada se obvezujemo uskladiti zakonodavstvo s europskim standardima na području jednakosti i suzbijanja diskriminacije (Dobrotić, 2008), pa je sukladno tome, 2003. godine donesen prvi Zakon o ravnopravnosti spolova. Kako bi željenu ravnopravnost žena i muškaraca i ostvarili, važnu ulogu je imalo i osnivanje: Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH i Pravobranitelj/ice za ravnopravnost spolova, ali i donošenje Zakona o ravnopravnosti spolova, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakona o suzbijanju diskriminacije i Zakona o istospolnim zajednicama (Galić, 2009, 9). Ne možemo negirati činjenicu da je danas situacija nešto bolja i unatoč njihovoj zastupljenosti na tržištu rada i ravnopravnoj podjeli unutar obitelji, žene još uvijek nailaze na mnoge prepreke i sustave koji održavaju mušku dominaciju.

Ovim istraživanjem smo, pomoću istraživačkih metoda bibliometrijske analize i analize sadržaja, nastojali istražiti zastupljenost članaka unutar znanstvenih časopisa: *Revija za sociologiju*, *Revija za socijalnu politiku*, *Sociologija i prostor* te *Socijalna ekologija*, u odnosu na godine objavljivanja, ali i analizirati koja se tematska područja, u odnosu na područja kojima se bavi sociologija spola i roda – problematiziraju, tj. utvrditi njihovu zastupljenost u ukupnom obimu svakog broja. Ukupno smo analizirali 93 članka ili 4% svih objavljenih radova u razdoblju od 2001.-2021. godine. *Revija za sociologiju* se istakla s najvećim brojem članaka na

ovu temu, njih 38, zatim slijede *Revija za socijalnu politiku* (22) i *Socijalna ekologija* (18). Najmanji broj članaka je pronađen unutar *Sociologije i prostor* što nas nije iznenadilo jer je riječ o časopisu koji je orijentiran na urbanu i ruralnu sociologiju. Najproduktivnija godina, kada je u pitanju problematika roda i spola unutar ovih časopisa je 2011. s deset članaka, a zatim slijede 2006. i 2021. godina sa njih osam.

Analizom sadržaja, uočavamo kako se jako mali broj radova orijentira na teorijske definicije spola i roda te pitanja reprodukcije. Najčešće se pak piše o temama koje se vežu uz tržište rada, majčinstvo, očinstvo i rad u kući, zatim pitanja seksualnosti, transrodnosti i queer identiteta te feminizma, feminističke kritike znanosti i postmodernizma. Rad prikazuje veliku orijentiranost znanstvenih časopisa k objašnjavanju inferiornog položaja žena u raznim sferama društva kroz povijest i danas s velikim naglaskom na tržište rada i nejednakosti: prilikom zapošljavanja, na samom radnom mjestu, među plaćama, ali i potrebe za balansiranjem između obiteljskog i poslovnog života. Upravo je feminizam pokret koji pokušava riješiti ove nejednakosti i poboljšati prava žena, ali uz njega, analizom uviđamo kako je veliki broj radova orijentiran na ekofeminizam, što Heller opravdava poistovjećivanjem svakodnevnog života žena i ekološkog uništavanja, pomoću hijerarhije i nasilja (Heller prema Buzov, 2007, 12).

Kada su u pitanju seksualne manjine, onda je naglasak stavljen na propitivanje njihove kvalitete života, društvenog prihvaćanja i mogućnost roditeljstva. Ističe se kako je hrvatsko društvo još uvijek patrijarhalno i upravo se pomoću istraživanja i publikacija nastoji podići razumijevanje LGBTIQ osoba i smanjiti njihova stigmatizacija. Unutar analiziranih znanstvenih časopisa, u razdoblju od dva desetljeća izdavaštva, u našem uzorku odabranih znanstvenih časopisa koji objavljuju radove iz područja sociologije, primijećen je nedostatak radova vezanih uz kategorije, a kojima se inače bavi sociologija spola i roda: „biologija i društvo“, „socijalizacija i učenje rodnih uloga“, „društvene upotrebe rodnih uloga“, „kulturalna konstrukcija rodnog identiteta“, „rodni jaz plaća i stakleni strop“, „rod i tranzicija“, „društvene posljedice rodnog nasilja“ i „nove reproduktivne tehnologije“. Hrvatskom i dalje dominiraju patrijarhalne vrijednosti, a kako bi postigli egalitarno društvo u kojem će se svaka osoba, bez obzira na spol, rasu, seksualnu orijentaciju, dob, etnicitet ili religiju, osjećati sigurno i slobodno, potrebno je, prije svega, razvijati načine provođenja već usvojenih javnih politika u svezi ravnopravnosti spolova i antidiskriminacije kao i razvijati nove.

## 6. LITERATURA

- Adamović, M. (2011) **Žene i društvena moć**. Zagreb: Plejada i Institut za društvena istraživanja.
- Ajduković, D. (2011) Svijest o rodnoj (ne)ravnopravnosti i diskriminaciji. U: Kamenov, Ž.; Galić, B. (ur.) **Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj, Istraživanje "Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH**. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. Str. 77-92.
- Bartolac, A.; Kamenov, Ž.; Petrak, O. (2011) Rodne razlike u obiteljskim ulogama, zadovoljstvu i doživljaju pravednosti s obzirom na tradicionalnost stava. **Revija za socijalnu politiku**. 18(2): 175-194. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i2.998> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Bavčić, E. (2012) Rod. U: Gavrić, S.; Grünther-Đečević, M. (ur.) **Pojmovnik LGBT kulture**. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar. Str. 381-389.
- Buzov, I. (2007) Socijalna perspektiva ekofeminizma. **Socijalna ekologija**. 16(1): 1-16. <https://hrcak.srce.hr/12472> (Pristupljeno: 29.3.2022.)
- Diodato, V. (2012) **Dictionary of Bibliometrics**. New York. London: Routledge.
- Dobrotić, I. (2008) O antidiskriminacijskom zakonodavstvu. **Revija za socijalnu politiku**. 15(3): 507-510. <https://doi.org/10.3935/rsp.v15i3.812> (Pristupljeno: 13.5.2022.)
- Galić, B. (2004) Seksistički diskurs rodnog identiteta. **Socijalna ekologija**. 13(3-4):305-324. <https://hrcak.srce.hr/47822> (Pristupljeno: 10.4.2022.)
- Galić, B. (2006) Stigma ili poštovanje? Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire. **Revija za sociologiju**. 37(3-4): 149-164. <https://hrcak.srce.hr/13215> (Pristupljeno: 30.4.2022.)
- Galić, B. (2009) Društvena uvjetovanost rodne diskriminacije. U: Kamenov, Ž.; Galić, B. (ur.) **Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj, Istraživanje "Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH**. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. Str. 9-28.
- Galić, B.; Geiger, M. (2006) Valorizacija ženskog. Rodni aspekti odnosa spram okoliša. **Socijalna ekologija**. 15(4): 339-355. <https://hrcak.srce.hr/9150> (Pristupljeno: 14.4.2022.)
- Geiger, M. (2002) Spiritualni aspekti ekofeminizma. **Socijalna ekologija**. 11(1-2): 15-27. <https://hrcak.srce.hr/139457> (Pristupljeno: 30.3.2022.)

- Geiger Zeman, M.; Holy M. (2014) »Kako to nije zaživjelo? Zašto to nije zanimljivo?« – snaga i obećanje ekofeminizma u Hrvatskoj. **Ekonomska i ekohistorija: časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša**. 10(1): 94-112. <https://hrcak.srce.hr/135216> (Pristupljeno: 14.4.2022.)
- Hodžić, A.; Bijelić, N.; Cesar, S. (2003) **Spol i rod pod povećalom: priručnik o identitetima, seksualnosti i procesu socijalizacije**. Zagreb: CESI
- Holmes, M. (2007) **What is gender? Sociological approaches**. London: SAGE Publications.
- Jugović, I. (2010) Što se mjeri pod pojmom rodni uloga? Pregled i evaluacija skala rodni uloga i stavova o rodni ulogama. **Suvremena psihologija**. 13(1): 113-135. <https://hrcak.srce.hr/83030> (Pristupljeno: 20.4.2022.)
- Kamenov, Ž.; Galić, B. (2011) **Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: istraživanje „Percepcija, iskustva i stavovi o rodni diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“**. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova.
- Krippendorff, K. (2004) **Content Analysis: An Introduction to Its Methodology**. Second Edition. London. Thousand Oaks. New Delhi. Singapore: SAGE Publications.
- Krnić, R. (2012) Žene i rodne uloge u postsupkulturnoj teoriji: primjer rave kulture. **Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja**. 21 (4(118)): 885-900. <https://doi.org/10.5559/di.21.4.04> (Pristupljeno: 10.5.2022.)
- Manić, Ž. (2014) **Primena i mogućnosti metoda analize sadržaja u sociologiji**. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu, Filozofski Fakultet.
- Manić, Ž. (2017) **Analiza sadržaja u sociologiji**. Beograd: „Čigoja štampa” Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Murati, T.; Topolčić, D. (1997) Položaj žene u društvu: odabrana bibliografija (1974.-1994.). **Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja**. 6(1): 127-161. <https://hrcak.srce.hr/31747> (Pristupljeno: 10.4.2022.)
- Pehar, F. (2010) Od statističke bibliografije do bibliometrije. Povijest razvoja kvantitativnog pristupa istraživanju pisane riječi. **Libellarium: časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti**. 3 (1): 1-28. <https://hrcak.srce.hr/74289> (Pristupljeno: 29.3.2022.)
- Popović, T.; Relja, R.; Gutović, T. (2017) Aktualnost ruralne sociologije: problematiziranje održivosti "prostora iza". U: Bušljeta Tonković, A.; Holjevac, Ž.; Brlić, I.; Šimunić, N. (ur.) **Koga (p)održava održivi razvoj? Prinosi promišljanju**

**održivosti ruralnih područja u Hrvatskoj.** Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Str. 71-94.

- Rodin, S.; Vasiljević, S. (2003) **Zakon o ravnopravnosti spolova. Revija za socijalnu politiku.** 10(3): 397-402. <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i3.118> (Pristupljeno: 18.5.2022.)
- Roof, J. (2016) **What Gender Is, What Gender Does.** Minneapolis. London: University of Minnesota Press.
- Rose Orleans, S. (2010) **What is Gender History?.** Cambridge. Malden. Polity Press.
- Stantić, J.; Bilbija, V. (2014) Borba protiv diskriminacije temeljem spola u Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji. **Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.** 30(2): 449-466. <https://hrcak.srce.hr/132123> (Pristupljeno: 13.3.2022.)
- Svirčić, J. (2012) Spol. U: Gavrić, S.; Grünther-Dečević, M. (ur.) **Pojmovnik LGBT kulture.** Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar. Str. 433-438.
- Turčinov, K. (2016) Težakinje na moru – iskorak iz rodne uloge. **Ethnologica Dalmatica.** 23(1): 15-40. <https://hrcak.srce.hr/163442> (Pristupljeno: 24.4.2022.)
- Ustav Republike Hrvatske, „Narodne novine“, br. 56/90. [https://narodne-novine/clanci/sluzbeni/1990\\_12\\_56\\_1092.html](https://narodne-novine/clanci/sluzbeni/1990_12_56_1092.html) (Pristupljeno: 28.3.2022.)
- Veštić, S. (2017) Zakon o ravnopravnosti spolova – razlozi donošenja i institucionalni mehanizmi osiguranja provedbe. **Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku.** 1(3-4): 73-94. <https://hrcak.srce.hr/184560> (Pristupljeno: 13.3.2022.)
- Galić, B., Silabus kolegija Sociologija roda, Filozofski fakultet Zagreb, Odsjek za sociologiju, akad. god. 2013./2014. i 2021./2022. [https://www.ffzg.unizg.hr/socio/wp-content/uploads/2017/09/Sociologija-roda\\_silabus\\_Geiger-Zeman\\_21\\_8\\_2017.pdf](https://www.ffzg.unizg.hr/socio/wp-content/uploads/2017/09/Sociologija-roda_silabus_Geiger-Zeman_21_8_2017.pdf) i <https://theta.ffzg.hr/ECTS/Predmet> (Pristupljeno, 24.4.2022.)
- Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Biblioteka ONA. [https://ravnopravnost.gov.hr/arhiva/Publikacija\\_Nacionalna\\_politika\\_za\\_ravnopravno\\_st\\_spolova\\_2011.-2015.pdf](https://ravnopravnost.gov.hr/arhiva/Publikacija_Nacionalna_politika_za_ravnopravno_st_spolova_2011.-2015.pdf) (Pristupljeno, 12.03.2022.)
- Zakon o ravnopravnosti spolova, „Narodne novine“, br. 82/08. [https://narodne-novine/clanci/sluzbeni/2008\\_07\\_82.html](https://narodne-novine/clanci/sluzbeni/2008_07_82.html) (Pristupljeno: 28.3.2022.)
- Zakon o suzbijanju diskriminacije, „Narodne novine“, br. 85/08. [https://narodne-novine/clanci/sluzbeni/2008\\_07\\_85.html](https://narodne-novine/clanci/sluzbeni/2008_07_85.html) (Pristupljeno: 28.3.2022.)

## 6.1. Popis analiziranih članaka

- Adamović, M. (2006) Gordana Bosanac, Hrvoje Jurić, Jasenka Kodrnja (ur.) Filozofija i rod. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 144(142/143): 387-393. <https://hrcak.srce.hr/file/138084> (Pristupljeno: 15.6.2022.)
- Barada, V. (2011) Sylvia Walby, The Future of Feminism. **Revija za sociologiju**. 41(3): 366-369. <https://doi.org/10.5613/rzs.41.3.6> (Pristupljeno: 21.5.2022.)
- Barada, V. (2013) Primjena feminističke teorije stajališta u istraživanju ženskih profesionalnih biografija. **Revija za sociologiju**. 43(3): 199-222. <https://doi.org/10.5613/rzs.43.3.1> (Pristupljeno: 21.5.2022.)
- Baranović B.; Doolan K.; Jugović I. (2010) Jesu li čitanke književnosti za osnovnoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj rodno osjetljive?. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 48(2(187)): 349-374. <https://hrcak.srce.hr/61592> (Pristupljeno: 28.6.2022.)
- Baranović, B.; Jugović, I.; Puzić, S. (2014) Važnost obiteljskog podrijetla i roda za uspjeh iz matematike i odabir srednje škole. *Revija za socijalnu politiku*. 21(3): 285-307. <https://doi.org/10.3935/rsp.v21i3.1174> (Pristupljeno: 16.6.2022.)
- Barbić, A. (2005) Uključenost žena u strategiju ruralnog razvoja. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 43(4(170)): 803-821. <https://hrcak.srce.hr/33385> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Bartolac, A. (2005) Seksualni identitet i iskustvo osoba s cerebralnom paralizom. **Revija za sociologiju**. 36 (3-4): 187-206. <https://hrcak.srce.hr/4484> (Pristupljeno: 11.7.2022.)
- Bartolac, A.; Kamenov, Ž. (2013) Percipirana raspodjela obiteljskih obveza među partnerima i doživljaj pravednosti u vezi. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 51(1(195)): 67-90. <https://doi.org/10.5673/sip.51.1.4> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
- Bartolac, A.; Kamenov, Ž.; Petrak, O. (2011) Rodne razlike u obiteljskim ulogama, zadovoljstvu i doživljaju pravednosti s obzirom na tradicionalnost stava. **Revija za socijalnu politiku**. 18(2): 175-194. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i2.998> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Bartulović, M.; Kušević, B. (2020) Uprostorivanje seksualne i rodne različitosti u odgojno-obrazovnim ustanovama. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i**

- sociokulturnog razvoja.** 58(2(217)): 127-145. <https://doi.org/10.5673/sip.58.2.1>  
(Pristupljeno: 14.7.2022.)
- Batistić, A. (2021) Ekofeminizam. Između ženskih i zelenih studija (Goran Đurđević i Suzana Marjanić, ur). **Socijalna ekologija.** 30(3): 504-507. <https://hrcak.srce.hr/272361>  
(Pristupljeno: 28.6.2022.)
  - Bertoša, M. (2001) Jezične promjene i feministička kritika jezika. **Revija za sociologiju.** 32(1-2): 63-75. <https://hrcak.srce.hr/154138> (Pristupljeno: 24.5.2022.)
  - Bosanac, G. (2001) Jasenka Kodrnja, Nimfe, muze, eurinome – društveni položaj umjetnica u Hrvatskoj. **Revija za sociologiju.** 32(3-4): 210-212. <https://hrcak.srce.hr/154073> (Pristupljeno: 28.6.2022.)
  - Bouillet, D. (2006) Sociokulturni činitelji rodne ravnopravnosti u hrvatskim obiteljima. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja.** 44(174(4)): 439-459. <https://hrcak.srce.hr/93835> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
  - Brstilo, I. (2010) Feministička epistemologija - kapitulacija znanstvene jednorodnosti. **Socijalna ekologija.** 19(2): 151-172. <https://hrcak.srce.hr/59829> (Pristupljeno: 13.7.2022.)
  - Buzov, I. (2007) Socijalna perspektiva ekofeminizma. **Socijalna ekologija.** 16(1): 1-16. <https://hrcak.srce.hr/12472> (Pristupljeno: 17.5.2022.)
  - Čepo, D. (2017) Roman Kuhar, David Paternotte (eds), Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing against Equality. **Revija za sociologiju.** 47(3): 361-364. <https://doi.org/10.5613/rzs.47.3.5> (Pristupljeno: 12.6.2022.)
  - Ćosić, M. (2014) Silvia Federici, Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle. **Revija za sociologiju.** 44(2): 179-182. <https://hrcak.srce.hr/file/201511>  
(Pristupljeno: 12.6.2022.)
  - Derado, A.; Petrić, M.; Tomić-Koludrović, I. (2020) Relacijske rodne strategije u podjeli kućanskih poslova. **Revija za sociologiju.** 50(3): 321–351. <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/rzs/article/view/10629> (Pristupljeno: 14.6.2022.)
  - Dobrotić, I. (2008) O antidiskriminacijskom zakonodavstvu. **Revija za socijalnu politiku.** 15(3): 507-510. <https://doi.org/10.3935/rsp.v15i3.812> (Pristupljeno: 24.5.2022.)
  - Dobrotić, I. (2010) Jane Lewis: Work-Family Balance, Gender and Policy. **Revija za socijalnu politiku.** 17(1): 147-150. <https://doi.org/10.3935/rsp.v17i1.926> (Pristupljeno: 24.5.2022.)



- Dobrotić, I. (2021) Politike roditeljskih dopusta, sustavi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, rodne i društvene nejednakosti u postjugoslavenskim zemljama. **Revija za socijalnu politiku**. 28(3): 415-428. <https://doi.org/10.3935/rsp.v28i3.1879> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Furlan Štante, N. (2010) Ekološka međuovisnost i pitanje identiteta: iz perspektive kršćanske ekofeminističke teologije. **Socijalna ekologija**. 19(3): 293-304. <https://hrcak.srce.hr/64391> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
- Galić, B. (2002) Moć i rod. **Revija za sociologiju**. 33(3-4): 225-238. <https://hrcak.srce.hr/25905> (Pristupljeno: 11.6.2022.)
- Galić, B. (2004) Seksistički diskurs rodnog identiteta. **Socijalna ekologija**. 13(3-4): 305-324. <https://hrcak.srce.hr/47822> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Galić, B. (2006) Stigma ili poštovanje? Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire. **Revija za sociologiju**. 37(3-4): 149-164. <https://hrcak.srce.hr/13215> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Galić, B. (2007) Dianne Perrons i sur. (ur.): Gender Divisions and Working Time in the New Economy. **Revija za socijalnu politiku**. 14(1): 91-94. <https://doi.org/10.3935/rsp.v14i1.664> (Pristupljeno: 11.6.2022.)
- Galić, B. (2008) Jasenka Kodrnja: Žene zmiije – rodna dekonstrukcija. **Socijalna ekologija**. 17(4): 415-418. <https://hrcak.srce.hr/36586> (Pristupljeno: 23.5.2022.)
- Galić, B. (2011) Žene i rad u suvremenom društvu – značaj “orodnjenog” rada. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 49(1(189)): 25-48. <https://doi.org/10.5673/sip.49.1.2> (Pristupljeno: 17.5.2022.)
- Galić, B. (2012) PRIVILEGIRANJE RUBOVA. INTERVENCIJE I PRILOZI FEMINISTIČKOJ EPISTEMOLOGIJI (A. Čakardić). **Socijalna ekologija**. 21(1): 106-108. <https://hrcak.srce.hr/79130> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Galić, B. (2012) PROMJENA SEKSISTIČKOG DISKURSA U HRVATSKOJ? Usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine. **Socijalna ekologija**. 21(2): 155-178. <https://hrcak.srce.hr/84011> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
- Galić, B.; Geiger, M. (2006) VALORIZACIJA ŽENSKOG. Rodni aspekti odnosa spram okoliša. **Socijalna ekologija**. 15(4): 339-355. <https://hrcak.srce.hr/9150> (Pristupljeno: 17.5.2022.)

- Galić, B.; Geiger, M. (2007) Od logike dominacije prema etici brižnosti. Konceptualna utemeljenja ekofeminizma. **Socijalna ekologija**. 16(1): 17-33. <https://hrcak.srce.hr/12473> (Pristupljeno: 20.5.2022.)
- Galić, B.; Nikodem, T. (2006) Ne/razlomljeni identiteti: seksizam i religioznost u hrvatskom društvu. **Socijalna ekologija**. 15(1-2): 81-102. <https://www.researchgate.net/publication/276253986> (Pristupljeno: 16.6.2022.)
- Geiger, M. (2002a) Feministička epistemologija: Kratak pregled feminističke kritike znanosti. **Revija za sociologiju**. 33(1-2): 103-115. <https://hrcak.srce.hr/154019> (Pristupljeno: 20.5.2022.)
- Geiger, M. (2002b) SPIRITUALNI ASPEKTI EKO-FEMINIZMA. **Socijalna ekologija**. 11(1-2): 15-27. <https://hrcak.srce.hr/139457> (Pristupljeno: 20.5.2022.)
- Geiger, M. (2005) Ekološke i rodne kontroverze geneze. **Socijalna ekologija**. 14(3): 235-252. <https://hrcak.srce.hr/9108> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
- Geiger, M. (2006) Nira Yuval-Davis – Rod i nacija. **Revija za sociologiju**. 37(1-2): 113-116. <https://hrcak.srce.hr/13273> (Pristupljeno: 29.6.2022.)
- Geiger, M. (2007) Gillian Pascall, Anna Kwak: Gender Regimes in Transition in Central and Eastern Europe. **Revija za socijalnu politiku**. 14(1): 94-96. <https://doi.org/10.3935/rsp.v14i1.686> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Geiger, M.; Puhovski, T.; Zrinščak, S. (2009) Partikularna i univerzalna ženska iskustva – rodne uloge u bošnjačkoj i Islamskoj zajednici iz Siska. **Revija za sociologiju**. 40[39](3-4): 233-256. <https://hrcak.srce.hr/48990> (Pristupljeno: 19.6.2022.)
- Greblo Jurakić, Z.; Ljubičić, V.; Bojić-Ćaćić, L. (2021) "Ženski sport nije pravi sport": negativni stereotipi prema sportašicama i doživljaj rodne neravnopravnosti u rukometu u Hrvatskoj. **Revija za sociologiju**. 51(1): 81-102. <https://doi.org/10.5613/rzs.51.1.3> (Pristupljeno: 29.5.2022.)
- Horvat, M.; Perasović Cigrovski, B. (2014) Uznemiravanje žena na javnim mjestima – osvrt na uzroke, oblike i učestalost problema uznemiravanja u Hrvatskoj i svijetu. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 52(3(200)): 293-312. <https://doi.org/10.5673/sip.52.3.4> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
- Huić, A.; Jugović, I.; Kamenov, Ž. (2015) Stavovi studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije. **Revija za socijalnu politiku**. 22(2): 219-244. <https://doi.org/10.3935/rsp.v22i2.1224> (Pristupljeno: 20.5.2022.)

- Ilak Peršurić, A.S.; Žutinić, Đ. (2011) Ekonomski položaj žena na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 49(2(190)): 121-135. <https://doi.org/10.5673/sip.49.2.1> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Ivošević, D. (2021) Goran Đurđević i Suzana Marjanić (eds): Zbornik Ekofeminizam: između zelenih i ženskih studija. **Revija za sociologiju**. 51(1): 164-166. <https://hrcak.srce.hr/256908> (Pristupljeno: 11.6.2022.)
- Janković, V. (2009) CYBERFEMINIZAM IZMEĐU TEORIJE I POKRETA. Osvrt na Hrvatsku. **Socijalna ekologija**. 18(1): 5-27. <https://hrcak.srce.hr/41031> (Pristupljeno: 10.7.2022.)
- Jugović, I. (2010) Uloga motivacije i rodnih stereotipa u objašnjenju namjere odabira studija u stereotipno muškom području. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 48(1(186)): 77-98. <https://hrcak.srce.hr/55439> (Pristupljeno: 13.7.2022.)
- Jugović, I. (2016) Beliefs about the Gender Division of Parental Leave and Characteristics Associated with Them. **Revija za socijalnu politiku**. 23(3): 359-381. <https://doi.org/10.3935/rsp.v23i3.1292> (Pristupljeno: 13.7.2022.)
- Jugović, I.; Matković, T.; Jokić, B. (2020) Rodna tipičnost visokoškolskih obrazovnih aspiracija tijekom srednje škole: intenzifikacija, konvergencija ili stabilnost. **Revija za sociologiju**. 50(2): 253–284. <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/rzs/article/view/10460> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Jurković, L.; Koletić, G.; Štulhofer, A. (2018) Uloga komunikacije s roditeljima o seksualnosti u dinamici adolescentskog zadovoljstva tjelesnim izgledom. **Revija za sociologiju**. 48(3): 275-296. <https://doi.org/10.5613/rzs.48.3.1> (Pristupljeno: 28.6.2022.)
- Kamenov, Ž.; Huić, A.; Jelić, M. (2019) Attitudes towards Gay and Lesbian Parental Rights among Heterosexual Croatian Citizens: The Effect of Traditional Gender-Role Attitudes. **Revija za sociologiju**. 49(2): 231-251. <https://hrcak.srce.hr/file/329030> (Pristupljeno: 12.7.2022.)
- Kamenov, Ž.; Huić, A.; Jugović, I. (2011) Uloga iskustva rodno neravnopravnog tretmana u obitelji u percepciji, stavovima i sklonosti rodnoj diskriminaciji. **Revija za socijalnu politiku**. 18(2): 195-215. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i2.978> (Pristupljeno: 23.5.2022.)

- Klasnić, K. (2011) Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke. **Socijalna ekologija**. 20(3): 335-356. <https://hrcak.srce.hr/75365> (Pristupljeno: 20.7.2022.)
- Kodrnja, J. (2002) Patrijarhalnost u hrvatskoj obitelji: briga ili dominacija. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 40(1/2(155/156)): 155-180. <https://hrcak.srce.hr/101745> (Pristupljeno: 7.6.2022.)
- Krce-Ivančić, M. (2021) Feministička epistemologija: mogućnosti postmoderne feminističke teorije stajališta. **Socijalna ekologija**. 30(2): 299-322. <https://doi.org/10.17234> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Krznar, T. (2011) Marija Geiger Zeman i Zdenko Zeman: Uvod u sociologiju (održivih) zajednica. **Socijalna ekologija**. 20(2): 253-255. <https://hrcak.srce.hr/70820> (Pristupljeno: 11.7.2022.)
- Kuhar, R.; Švab, A. (2008) Homophobia and Violence against Gays and Lesbians in Slovenia. **Revija za sociologiju**. 39(4): 267-281. <https://hrcak.srce.hr/35088> (Pristupljeno: 12.7.2022.)
- Marinović Jerolimov, D. (2016) Uvodna riječ uz tematski broj časopisa o obitelji i promjenama spolnih uloga. **Revija za socijalnu politiku**. 23(3): 315-322. <https://doi.org/10.3935/rsp.v23i3.1436> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Maskalan, A. (2012) Mirjana Adamović, Žene i društvena moć. **Revija za sociologiju**. 42(3): 337-340. <https://doi.org/10.5613/rzs.42.3.4> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Medarić, Z. (2011) Domestic Violence against Women in Slovenia: A Public Problem?. **Revija za socijalnu politiku**. 18(1): 25-45. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i1.947> (Pristupljeno: 7.6.2022.)
- Milas, I. (2003) Zakon o istospolnim zajednicama. **Revija za socijalnu politiku**. 10(3): 405-407. <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i3.120> (Pristupljeno: 20.5.2022.)
- Milković, M.; Štambuk, M. (2019). Kako pristupiti mjerenju seksualne orijentacije, spolnog i rodnog identiteta? Preporuke za istraživanja o temama koje se odnose na LGBTIQ osobe. **Revija za sociologiju**. 49(2): 283-304. <https://doi.org/10.5613/rzs.49.2.7> (Pristupljeno: 12.6.2022.)
- Modrić, J.; Šoh, D.; Štulhofer, A. (2011). Stavovi o cjelovitoj seksualnoj edukaciji u hrvatskim školama: rezultati nacionalnog istraživanja mladih. **Revija za sociologiju**. 41(1): 77-97. <https://doi.org/10.5613/rzs.41.1.5> (Pristupljeno: 24.5.2022.)

- Nikodem, K.; Galić, B. (2009) Percepcija rodnih jednakosti i šansi pri zapošljavanju u hrvatskom društvu. Pogled nezaposlenih žena. **Revija za socijalnu politiku**. 16(3): 253-270. <https://doi.org/10.3935/rsp.v16i3.855> (Pristupljeno: 19.5.2022.)
- Parunov, P.; Barada, V. (2021) Rod i seksualnost u obrazovnim institucijama u Hrvatskoj: mogućnosti korištenja queer teorija i kritičke etnografije u sociologiji. **Revija za sociologiju**. 51(2): 175-201. <https://doi.org/10.5613/rzs.51.2.1> (Pristupljeno: 10.7.2022.)
- Pećnik, N. (2008). Bože Vuleta (ur.): Nasilje nad ženama: teološko-pastoralni izazov. **Revija za socijalnu politiku**. 15(1): 101-103. <https://doi.org/10.3935/rsp.v15i1.748> (Pristupljeno: 14.7.2022.)
- Perić, M. (2003) Amir Hodžić, Nataša Bijelić – Značaj roda u stavovima i seksualnom ponašanju adolescenata i adolescentica. **Revija za sociologiju**. 34(3-4): 242-244. <https://hrcak.srce.hr/14510> (Pristupljeno: 20.5.2022.)
- Petković, K. (2014) Foucaultova Povijest seksualnosti (1984–2014). **Revija za sociologiju**. 44(2): 163-178. <https://doi.org/10.5613/rzs.44.2.3> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Petras, M. (2017) Ana Maskalan – Budućnost žene: filozofska rasprava o utopiji i feminizmu. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 55(2(208)): 239-244. <https://doi.org/10.5673/sip.55.2.2.5> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Plićanić Mesić, A. (2004) Utjecaj američkog feminizma na germanistiku. **Revija za sociologiju**. 35(1-2): 73-77. <https://hrcak.srce.hr/14461> (Pristupljeno: 28.6.2022.)
- Pološki Vokić, N.; Sinčić Ćorić, D.; Obadić, A. (2017) To Be or Not to Be a Woman? – Highly Educated Women's Perceptions of Gender Equality in the Workplace. **Revija za socijalnu politiku**. 24(3): 253-275. <https://doi.org/10.3935/rsp.v24i3.1432> (Pristupljeno 19.5.2022.)
- Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik, N. (2005) Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. **Revija za socijalnu politiku**. 12(1): 1-21. <https://doi.org/10.3935/rsp.v12i1.18> (Pristupljeno: 29.6.2022.)
- Relja, R.; Galić, B.; Despotović, M. (2009) Položaj žena na tržištu rada grada Splita. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja**. 47(3(185)): 217-239. <https://hrcak.srce.hr/48982> (Pristupljeno: 23.5.2022.)
- Rodin, S.; Vasiljević, S. (2003) Zakon o ravnopravnosti spolova. **Revija za socijalnu politiku**. 10(3): 397-402. <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i3.118> (Pristupljeno: 18.5.2022.)

- Rožman, J. (2021) Đurković S, Rađenović K, Žegura I i Pavlović S. Transrodnost, Transeksualnost, Rodna nenormativnost. Put u prosTRANStvo. **Revija za sociologiju**. 51(2): 283-285. <https://hrcak.srce.hr/261668> (Pristupljeno: 14.6.2022.)
- Sedmak, M.; Kralj, A. (2014) Increase in Tolerance towards Violence against Women in the Private Sphere: Changes in Slovenian Public Opinion between 2005 and 2012. **Revija za sociologiju**. 44(1): 31-58. <https://doi.org/10.5613/rzs.44.1.2> (Pristupljeno: 29.6.2022.)
- Sikirić, A.M. (2019) Inicijativa rodno osjetljiva proračuna u Gradu Zagrebu. **Revija za socijalnu politiku**. 26(3): 379-388. <https://doi.org/10.3935/rsp.v26i3.1677> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Sinovčić, P.; Milavić, B.; Trut, V. (2016) Odnos religioznosti, stavova o nacionalizmu i o rodnim ulogama s postmaterijalističkim vrijednostima splitskih srednjoškolaca. **Revija za sociologiju**. 46(1): 5-31. <https://doi.org/10.5613/rzs.46.1.1> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
- Šimac, B.; Klasnić, K. (2021) Što još one žele? Razvoj nove skale za mjerenje suvremenih oblika seksizma. **Socijalna ekologija**. 30(2): 255-297. <https://doi.org/10.17234/SocEkol.30.2.4> (Pristupljeno: 21.6.2022.)
- Šimović, I. (2011) Uzdržavanje bračnih i izvanbračnih drugova te istospolnih partnera – hrvatska rješenja i europski kontekst. **Revija za socijalnu politiku**. 18(3): 257-289. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i3.1014> (Pristupljeno: 14.7.2022.)
- Štambuk, A. (2007) Jasenka Kodrnja (ur). – RODNO/SPOLNO obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj. **Revija za sociologiju**. 38(3-4): 157-158. <https://hrcak.srce.hr/23032> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Štambuk, M.; Tadić Vujčić, M. (2019) LGBTIQ Parenthood in Croatia: Experiences and Perceptions. **Revija za sociologiju**. 49(2): 143-148. <https://doi.org/10.5613/rzs.49.2.1> (Pristupljeno: 10.6.2022.)
- Štambuk, M.; Tadić Vujčić, M.; Milković, M.; Maričić, A. (2019) Pathways to Parenthood among LGBTIQ People in Croatia: Who Wants to Become a Parent and How?. **Revija za sociologiju**. 49 (2): 175-203. <https://doi.org/10.5613/rzs.49.2.3> (Pristupljeno: 12.6.2022.)
- Štrbić, M.; Jeleković, T.; Popović, D.; Brajković, M.; Žukina, P.; Štambuk, M. (2019) Evaluations of Parenting by Same-Sex vs Different-Sex Couples among Heterosexual University Students: Experimental Between-Subjects Vignette Design Study. **Revija za sociologiju**. 49(2): 253-281. <https://doi.org/10.5613/rzs.49.2.6> (Pristupljeno: 29.6.2022.)
- Štulhofer, A.; Anterić, G.; Šlosar, S. (2004) Seksualna permisivnost, egalitarnost i odgovornost: longitudinalno istraživanje seksualnosti u kasnoj adolescenciji, 1998–2003.



- Revija za sociologiju.** 35(1-2): 31-44. <https://hrcak.srce.hr/14458> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
- Švab, A. (2007) New Ways of Parenting: Fatherhood and Parenthood in Lesbian Families. **Revija za sociologiju.** 38(1-2): 43-55. <https://hrcak.srce.hr/18075> (Pristupljeno: 12.6.2022.)
  - Tomić-Koludrović, I. (2009) Muškarci i žene u mikro-makro kontekstu: 25 godina poslije. **Revija za sociologiju.** 40(3-4): 279-284. <https://hrcak.srce.hr/48992> (Pristupljeno: 19.5.2022.)
  - Tomić-Koludrović, I.; Leburic, A. (2001) Svakidašnjica otočnih žena krajem devedesetih. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja.** 39(1/4(151/154)): 239-255. <https://hrcak.srce.hr/100346> (Pristupljeno: 29.6.2022.)
  - Vučković Juroš, T. (2015) Socijalna isključenost seksualnih manjina u Hrvatskoj. **Revija za socijalnu politiku.** 22(2): 195-217. <https://doi.org/10.3935/rsp.v22i2.1255> (Pristupljeno: 28.5.2022.)
  - Vučković Juroš, T. (2017) Usporedba ishoda djece iz obitelji istospolnih i raznospolnih partnera: osvrt na kvantitativne studije provedene na slučajnim reprezentativnim uzorcima. **Revija za sociologiju.** 47(1): 65-95. <https://doi.org/10.5613/rzs.47.1.3> (Pristupljeno: 18.6.2022.)
  - Vučković Juroš, T. (2019) “Why is it that here we can be a family, and there we cannot?” How Wider Socio-Institutional Frameworks Shape Experiences of LGB Parenting. **Revija za sociologiju.** 49(2): 205-229. <https://doi.org/10.5613/rzs.49.2.4> (Pristupljeno: 12.6.2022.)
  - Zlatar, J. (2006) Jasenka Kodrnja (ur.) Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj. **Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja.** 44(174(4)): 535-542. <https://hrcak.srce.hr/94065> (Pristupljeno: 29.06.2022.)
  - Zrinščak, S. (2012) Aktivno starenje, rodna ravnopravnost i socijalna uključenost. **Revija za socijalnu politiku.** 19(1): 73-81. <https://doi.org/10.3935/rsp.v19i1.1065> (Pristupljeno: 16.6.2022.)

## 7. SAŽETAK

„Spol“ i „rod“ se još uvijek doživljavaju kao sinonimi, no među njima postoje jasne distinkcije, pa tako za razliku od spola koji se odnosi na biološke karakteristike s kojima se rodimo, rod predstavlja društvene, kulturološke i povijesne razlike te uloge i očekivanja koje društvo pripisuje ženama i muškarcima. Jedna od najzanimljivijih tema za sociologiju je rodna nejednakost, a proučavajući ovu relaciju povijesno, uviđa se kako su muškarci i žene oduvijek bili nejednaki i to na štetu žena, kojima je uz podređeni položaj bila namijenjena i privatna sfera te briga o djeci i kućanstvu. Iako se može reći da smo još uvijek društvo s patrijarhalnim vrijednostima, Hrvatska je svoje putovanje prema društvu jednakosti započela paralelno s početkom pregovora za ulazak u Europsku uniju, donoseći razne zakone o ravnopravnosti spolova i suzbijanju diskriminacije, ali i osnivanjem Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH i Pravobranitelj/ice za ravnopravnost spolova.

Pomoću istraživačkih metoda bibliometrijske analize i analize sadržaja razmatra se zastupljenost članaka unutar znanstvenih časopisa u odnosu na godine objavljivanja, ali i istražuju se tematska područja, u odnosu na područja kojima se bavi sociologija spola i roda. Ukupno je analizirano 93 članka ili 4% svih objavljenih radova u vremenskom razdoblju od dva desetljeća izdavaštva, tj. od 2001.-2021. godine. Analizom sadržaja je uočen jako mali broj radova usmjerenih k teorijskim definicijama spola i roda te pitanju reprodukcije, dok se najčešće piše o temama koje se vežu uz tržište rada, majčinstvo, očinstvo i rad u kući, zatim pitanja seksualnosti, transrodnosti i queer identiteta te feminizma, feminističke kritike znanosti i postmodernizma.

**Ključne riječi:** spol i rod, rodni identitet, rodne uloge, rodne razlike, sociologija spola i roda, rodna ravnopravnost, seksualne manjine, feminizam, ekofeminizam, seksizam, hrvatska znanstvena periodika, bibliometrijska analiza, analiza sadržaja, sociološko istraživanje



## 8. SUMMARY

"Sex" and "gender" are still perceived as synonyms, but there are clear distinctions between them, so unlike gender, which refers to the biological characteristics we are born with, gender represents social, cultural and historical differences and roles and expectations which society assigns to women and men. One of the most interesting topics for sociology is gender inequality, by analyzing this historical relationship, it is understood that men and women have always been unequal, against women to whom in addition to their subordinate position, were also assigned the private sphere and the care of children and the household. Although we can say that we are still a society with patriarchal values, Croatia began its journey towards social equality in parallel with the beginning of negotiations for entry into the European union, passing various laws on gender equality and combating discrimination, as well as establishing the Office for Gender Equality of the Government of the Republic of Croatia and Ombudsperson for gender equality.

Using the research methods of bibliometric analysis and content analysis, the representation of articles in scientific journals is considered in relation to the year of publication, but thematic areas are also investigated, in relation to the areas dealt with in the sociology of sex and gender. A total of 93 articles or 4% of all published works were analyzed in the time period of two decades of publishing, i.e. from 2001.-2021. years. The analysis of the content revealed a very small number of works focused on theoretical definitions of sex and gender and the issue of reproduction, while most often it is written about topics related to the labor market, motherhood, fatherhood and work at home, then issues of sexuality, transgender and queer identity, and feminism, feminist critiques of science and postmodernism.

**Keywords:** sex and gender, gender identity, gender roles, gender differences, sociology of seks and gender, gender equality, sexual minorities, feminism, ecofeminism, sexism, Croatian scientific periodicals, bibliometric analysis, content analysis, sociological research

## 9. BILJEŠKE O AUTORICI

LUCIJA ŠOLAJA rođena je u Sinju, 25. listopada 1998. godine. Osnovnu školu završava u Dugom Ratu, zatim upisuje srednju školu „Jure Kaštelan“ u Omišu, smjer jezična gimnazija. Preddiplomski studij završava na Filozofskom fakultetu u Splitu; Odsjek za jednopredmetni studij sociologije s radom na temu „Društveni ugled profesije nastavnika“. Također, diplomski studij jednopredmetne sociologije na Filozofskom fakultetu u Splitu upisuje 2020. godine gdje je trenutno redovna studentica druge godine.

**e-mail:** [lucijasolaja@gmail.com](mailto:lucijasolaja@gmail.com)

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU  
FILOZOFSKI FAKULTET

**IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI**

kojom ja Lucija ŠOLAJA, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice SOCIOLOGIJE, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 21.9.2022.

Potpis  
Lucija Šolaja

**OBRAZAC I.P.**

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI  
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

STUDENT/ICA	Lucija Šolaja
NASLOV RADA	PROBLEMATIKA SPOLA I RODA U SOCIOLOŠKIM Ključu - ANALIZA SADRŽAJA ZNANSTVENIH RADOVA U HRVATSKOJ ZNANSTVENOJ PERIODICI
VRSTA RADA	DIPLOMSKI RAD
ZNANSTVENO PODRUČJE	DRUŠTVENE ZNANOSTI
ZNANSTVENO POLJE	SOCIOLOGIJA
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	izv. prof. dr. sc. Ivanka Buzov
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. izv. prof. dr. sc. Gorana Bandstović 2. izv. prof. dr. sc. Ivanka Buzov 3. prof. dr. sc. Sanja Stanić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog (diplomskog) rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- a.) u otvorenom pristupu
- b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
- c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

SPLIT, 21.9.2022.

mjesto, datum

Lucija Šolaja

potpis studenta/ice